

Master i professionsudvikling ved Københavns Universitet

Hold: Efterår 2005

Nyuddannede bioanalytikerers kompetencer

- Opfatter de nyuddannede selv og deres kolleger de nyuddannedes kompetencer forskelligt?

En feltanalyse af det bioanalytiske felt

4. semester Masterprojekt afleveret d. 11/6 2007

Udarbejdet af: Uddannelseskoordinator Solveig Rosendahl
Vejleder: Professor Karen Borgnakke

Indholdsfortegnelse

Indholdsfortegnelse	2
Abstract	3
Indledning	3
Baggrund og motivation	3
Problemformulering.....	6
Problemafgrænsning og perspektiv	7
Objektivering af egen position.....	7
Teoretisk ramme.....	8
Mathiesen og Højbergs feltanalysemodel	9
Brødrene Dreyfus´ teori om færdighedslæring.....	10
Schöns teori om den reflekterende praktiker.....	10
Lave og Wengers teori om situeret læring	11
Empiriske overvejelser	11
Spørgeskemaundersøgelsen	11
Fokusgruppeinterviews	12
Præsentation og analyse af empiri	13
Afdækning af positioner i det bioanalytiske felt	13
Spørgeskemaundersøgelsens kvantitative data	16
Nyuddannede bioanalytikerers oplevelse af egne kompetencer	19
Kollegers oplevelse af nyuddannede bioanalytikerers kompetencer.....	24
Relation til studieordningens mål for bioanalytikeruddannelsen.....	28
Konstruktion af det bioanalytiske felt	30
Perspektivering.....	35
Efterskrift	35
Artikel til fagbladet Danske bioanalytikere	36
Litteraturliste	41

Abstract

De første bioanalytikere uddannet efter den nuværende uddannelsesbekendtgørelse, hvor bioanalytikeren får titlen professionsbachelor i medicinsk laboratorieteknologi, blev færdige i januar 2005. Der er således ca. 2 års erfaring med hvordan disse professionsbachelorer har kunnet agere i hverdagens laboratoriemiljø.

Denne feltanalyse af det bioanalytiske felt har hovedvægt på nyuddannede bioanalytikeres kompetencer, som de opleves af de nyuddannede selv og deres nærmeste kolleger, og på hvordan disse to aktørgruppers italesættelser kan forstås ud fra Bourdieus praksisteoretiske begreber. Analysen bygger dels på spørgeskemabesvarelser fra 30 bioanalytikere uddannet i 2005 eller 2006 samt fra 29 kolleger til disse nyuddannede bioanalytikere og dels på 2 x 2 fokusgruppeinterview med interviewpersoner udvalgt blandt spørgeskemarespondenter fra hver af de to grupper. Der har i alt deltaget 10 nyuddannede bioanalytikere og 8 kolleger i de 4 interviews, og alle fem forskellige laboratoriespecialer har været repræsenterede i begge grupper af interviewpersoner.

Analysen viser, at de nyuddannede bioanalytikere handler ud fra, hvad jeg vælger at kalde et 'globalt jeg'-rationale, som giver sig udslag i en tro på at 'jeg kan, og jeg vil, og jeg vil have valgmuligheder til at kunne bevæge mig i verden med mit fag'. Heroverfor står kolleger, som synes at handle ud fra et 'lokalt vi'-rationale, som orienterer sig efter det enkelte laboratorium og hverdagen i det. I kraft af kollegernes større kulturelle kapital på grund af deres erfaringer, ser deres rationale i nogen grad ud til at kunne dominere på laboratorierne og dermed have en afsmittende virkning på de nyuddannede.

Indledning

Baggrund og motivation

Uddannelsen til bioanalytiker, som før 1999 hed hospitalslaborant, har i 1996 og igen i 2001 været igennem to meget omfattende revideringer, og endnu en revision ventes med ikrafttrædelse af ny uddannelsesbekendtgørelse og studieordning i 2008.

Før 1996 eksisterede der tre forskellige hospitalslaborantuddannelser, som rettede sig mod ansættelse indenfor de tre laboratorielægelige specialer klinisk biokemi, klinisk immunologi og blodbank, samt klinisk patologi. Laboratoriespecialerne klinisk mikrobiologi og klinisk fysiologi og nuklearmedicin havde ingen selvstændig hospitalslaborantuddannelse.

I 1996 blev der, efter adskillige års debat i fagkredse og ministeriet, gennemført en uddannelsesreform, hvor uddannelsen blev en generalistuddannelse, hvor den studerende

både teoretisk og praktisk stifter bekendtskab med alle fem laboratoriespecialer. Kampene i det bioanalytiske uddannelsesfelt forud for denne uddannelsesrevision, afdækkede jeg i min 1.semesteropgave ved hjælp af Bourdieus begreber felt, kapital og habitus¹. Disse begreber uddybes senere.

Ved uddannelsesreformen i 2001, som var en bred uddannelsesreform af flere af de mellemlange videregående sundhedsuddannelser, opnåede bioanalytikeruddannelsen professionbachelorstatus med titlen "Professionsbachelor i medicinsk laboratorietechnologi". Ved denne reform blev der lagt yderligere vægt på den teoretiske del af uddannelsen, hvorved den praktiske del, blev reduceret til 70 ECTS-point, hvilket svarer til lidt over ét år eller en tredjedel af uddannelsen.

Den megen fokus på revidering af de mellemlange videregående sundhedsuddannelser, kan ses som et led i moderniseringen af den offentlige sektor, hvor forandringerne i sundhedsvæsenet og i hele samfundet medfører andre krav til de kompetencer, som studerende i de forskellige uddannelser har brug for at tilegne sig for at kunne agere i det komplekse samfund og arbejdsliv. Denne omstillingsproces i Danmark er beskrevet af Katrin Hjort i "Moderniseringen af den offentlige sektor"². Ligeledes har den engelske sociolog Anthony Giddens beskrevet moderniteten i et bredere samfundsmæssigt perspektiv, samt dennes konsekvenser for det enkelte individ i form af adskillelse af tid og rum, anvendelse af flere og mere komplicerede abstrakte systemer, samt en stadigt tiltagende institutionel refleksivitet³.

Dette er en udvikling, som kan følges helt fra de klassiske professioners opståen, som led i opbygningen af velfærdssamfundet i de enkelte lande. Denne udvikling har været en stadigt fremadskridende proces i den vestlige verden siden det sekstende århundrede⁴.

En del af denne udvikling har været, at flere og flere faggrupper har stræbt efter en status som de klassiske professioner med de privilegier i form af autonomi og anseelse, som de nyder godt af. Der har således været en stærk fagintern interesse, i særdeleshed i mange af de kvindedominerede sundhedsuddannelser, for en større og større professionalisering af fagene, ligesom der fra fageksterne side (velfærdssamfundet) via New Public Management-tendenserne har været øget fokus på kvalitetssikring, dokumentation, evidens og øget overvågning i form af certificering og akkreditering⁵. Disse to interesser, den faginterne og den fageksterne, har i nogle sammenhænge kunnet spille sammen, mens der i andre sammenhænge har været tale

---

¹ Rosendahl, S (2005) s.5

² Hjort, Katrin (2001) kap.3

³ Giddens, Anthony (1991, 2006)

⁴ Parsons, Talcot (1968)

⁵ Dahl, Hanne Marlene; Eriksen, Tine Rask (2005)

om interessekonflikter⁶. Det er således disse interessesammenfald og interessekonflikter, der har været medspiller i de i hidtidige uddannelsesreformer på bioanalytikeruddannelsen i dilemmaet specialistuddannelse kontra generalistuddannelse.

Valget af generalistuddannelse på bioanalytikeruddannelsens område har medført en gradvis reduktion i den praktiske del af uddannelsen, samt det dilemma, at hele fem laboratoriespecialers hver især omfangsrige teori skal repræsenteres i den teoretiske del af uddannelsen. Dette giver anledning til stor stoftrængsel, store dilemmaer vedrørende prioriteringer indenfor og mellem de enkelte specialer, fravalg af teori samt anvendelse af eksemplarisk læring, hvor det i væsentlig grad overlades til den studerende at drage paralleller fra laboratoriespeciale til laboratoriespeciale. Ligeledes bliver der i den korte praktiske del af uddannelsen i varierende grad gjort forsøg på at kompensere for stoftrængselen i skoleregi, således at praktikdelen fortsat er en kombineret praktisk/teoretisk uddannelsesdel med heraf følgende prioriteringer mellem teori og praktik.

Disse ændringer i uddannelsen giver anledning til en del debat og delte meninger på laboratorierne om, hvorvidt de færdiguddannede bioanalytikere, som har gennemgået den nye professionsbacheloruddannelse, vil kunne leve op til de forventninger, realistiske eller ikke realistiske, som laboratorierne har til en nyuddannet bioanalytiker.

Med realistiske forventninger mener jeg de forventninger, arbejdsgivere og kolleger kan have i relation til, hvad studieordningen for uddannelsen lover af kompetencer hos den nyuddannede bioanalytiker. Med ikke realistiske forventninger mener jeg de forventninger, som kolleger kan have udtalt verbalt eller gennem kropssprog, som mere relaterer sig til, hvad man husker, at en nyuddannet bioanalytiker / hospitalslaborant kunne efter en af de tidligere studieordninger.

Nu, hvor de første professionsbachelorer i medicinsk laboratorieteknologi har været på arbejdsmarkedet i ca. to år, er der basis for at gennemføre en større analyse af, hvordan de nyuddannede bioanalytikere selv oplever deres kompetencer til at begå sig i en kompleks laboratedagligdag, samt hvordan kolleger og nærmeste laboratorieledere oplever de nyuddannedes kompetencer.

Det empiriske materiale, som indtil videre foreligger på området, omfatter en aftageranalyse, som bioanalytikeruddannelsen ved CVU-Øresund har gennemført via spørgeskemaundersøgelse og interviews af et større antal laboratorieledere i den østlige del af landet⁷.

Det faktum, at de mellemlange videregående sundhedsuddannelser, herunder bioanalytikeruddannelsen, står overfor endnu en revision, foranlediget af en tilsvarende debat i

---

⁶ Hjort, Katrin (2001) kap.4

⁷ Sachs, T. (2006)

medierne og blandt politikere af hovedsageligt nyuddannede sygeplejerskers praktiske kompetencer, gør en analyse på det bioanalytiske felt yderligere aktuel.

I min 3.semesteropgave gennemførte jeg en interviewundersøgelse af fire nyuddannede bioanalytikerers oplevelse af andres forventninger samt af egne kompetencer i praksisfællesskabet i deres første ansættelse på et hospitalslaboratorium⁸. Undersøgelsen analyseredes i forhold til Lave og Wengers teori om situeret læring. Denne undersøgelse viste, at de nyuddannede oplevede et meget lavt niveau af praktiske kompetencer ved starten af første ansættelse, men at dette niveau hurtigt ændredes, dog meget afhængigt af, hvor stort et arbejdsområde, den nyuddannede skulle kunne agere i. Undersøgelsen viste også, at de nyuddannede følte, at de havde en stor teoretisk viden, men at denne viden ikke i særligt høj grad kom i anvendelse i laboratoriehverdagen, som de på daværende tidspunkt hidtil havde oplevet den. Endelig viste undersøgelsen, at de nyuddannede følte, at der oftest var lave forventninger til deres kompetencer, men at de blev mødt af en stor accept af, at de havde behov for en hel del oplæring.

Denne undersøgelse lægger op til en bredere analyse af, hvorvidt disse indledende fund belyser et bredt spektrum af nyuddannede bioanalytikerers opfattelse af egne kompetencer, samt om denne opfattelse er i overensstemmelse med, hvordan kolleger oplever de nyuddannedes kompetencer.

Jeg vil derfor arbejde videre med følgende problemformulering:

Problemformulering

Hvordan opleves nyuddannede bioanalytikerers kompetencer i relation til deres første ansættelsesforhold på et biomedicinsk laboratorium?

- Hvordan oplever de nyuddannede bioanalytikere selv deres kompetencer?
- Hvordan oplever kollegerne de nyuddannede bioanalytikerers kompetencer?
- Hvordan stemmer disse opfattelser overens med studieordningens mål for bioanalytikeruddannelsen?
- Hvordan kan disse opfattelser forstås i et feltanalytisk perspektiv

Fra Den Store Danske Encyklopædi:

'Kompetence (af fr. compétece, af lat. Competentia, af competere 'passe sammen, være egnet', af kon- og petere 'stræbe efter, forlange'), kunnen, dygtighed. Udtrykket bruges i pædagogik og psykologi om kundskaber og færdigheder, fx kompetence i problemløsning, i

---

⁸ Rosendahl,S (2007)

læsning, i matematik. I psykologi skal kompetence forstås sammen med potentiale på den ene side og præstation på den anden side. Kompetence er den udviklede evne eller funktion, potentiale er antagelsen om en evne eller mulighed og præstation er udførelsen i praksis.'

Den nyuddannede bioanalytikers kompetencer skal således forstås som hendes/hans evne til at anvende det lærte i en bioanalytisk praksis.

Problemafgrænsning og perspektiv

Mit perspektiv i denne opgave vil hovedsageligt være det bioanalytiske felt. I dette felt er de primære aktører de nyuddannede bioanalytikere selv, deres bioanalytikerkolleger samt, afhængigt af laboratoriespecialet, eventuelt også læger, sygeplejersker og sekretærer. Dette perspektiv vælges for i at belyse de nyuddannede bioanalytikeres oplevelse af, hvordan de kompetencer, de selv føler, at de har opnået i løbet af uddannelsen, svarer til, hvad der forventes af dem. Ligeledes vil jeg belyse kollegers oplevelse af de nyuddannede professionsbachelors kompetencer med hensyn til, hvad kollegerne forventer, hvordan de vurderer de nyuddannedes kompetencer set i forhold til målformuleringerne fra bioanalytikeruddannelsens studieordning samt set i forhold til hvad jobbet som bioanalytiker kræver. Disse to grupper af aktører udgør i nogen grad modstridende positioner i feltet. De ledende bioanalytikeres opfattelse af de nyuddannede bioanalytikeres kompetencer er afdækket i anden undersøgelse, hvorfor denne gruppe ikke medtages i nærværende analyse, men resultaterne vil blive holdt op imod hinanden i afsnittet 'Kollegers oplevelse af nyuddannede bioanalytikeres kompetencer'. Også mange andre positioner vil have indflydelse på aktiviteterne i feltet. Jeg vil i den afsluttende konstruktion af det bioanalytiske felt i mindre grad gå ind i en yderligere afdækning af disse andre positioner og deres relation til de to analyserede aktørgrupperes handlingsrationaler og habitus.

Objektivering af egen position

Da jeg selv er aktør i det bioanalytiske felt, og da det ifølge Bourdieu er vigtigt at objektivere det objektiverende objekt⁹, altså forskeren selv, vil jeg her gøre rede for min position i feltet. Jeg er uddannet blodbanklaborant i 1982 på et større Københavnsk Hospital, efter, som den første i min arbejderklassefamilie, at have taget studentereksamen, altså er jeg i en eller anden grad mønsterbryder. Efter uddannelsen har jeg konstant arbejdet på flere forskellige hospitaler i provinsen. Fra reformen af bioanalytikeruddannelsen i 1996 har jeg fungeret som underviser i

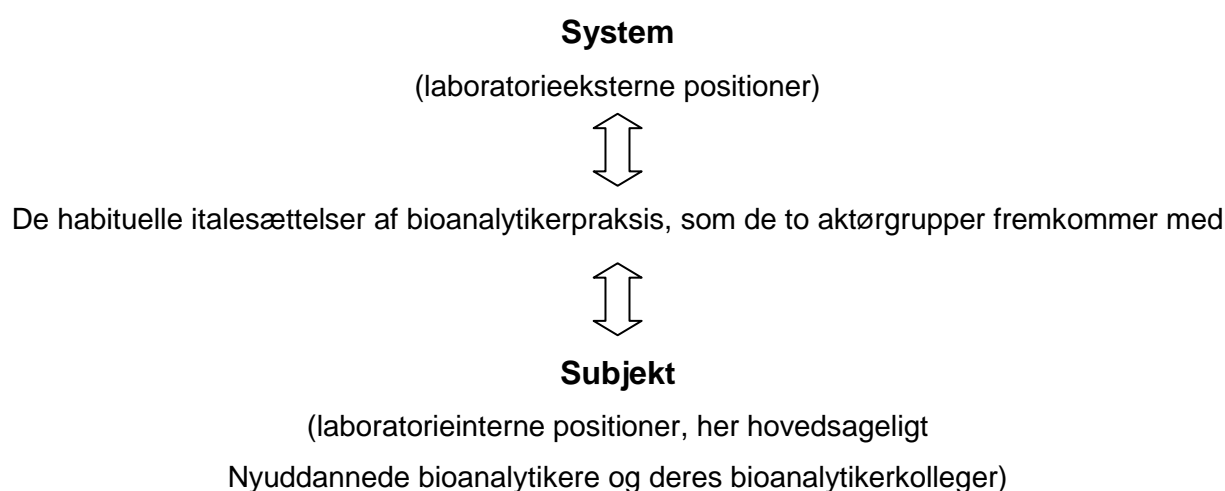
---

⁹ Bourdieu, Pierre; Wacquant, Lois (1996) s.185ff

de kliniske perioder af uddannelsen indenfor specialet klinisk immunologi. Derfor har jeg også i 1998 gennemført diplomuddannelse ved Bioanalytikeruddannelsen på CVU-Øresund. Siden 2005 har jeg sideløbende med funktionen som underviser også fungeret som uddannelseskoordinator i det tidligere Storstrøms Amt, nu Region Sjælland Sygehus Syd. Jeg er således dybt involveret i den kliniske del af uddannelsen af de professionsbachelorere i medicinsk laboratorieteknologi, som dette projekt handler om. Dette giver mig en stor indsigt i feltet, men det vil til gengæld gøre objektiveringsarbejdet så meget mere vanskeligt, da jeg vil være indlejret i de 'common sense' forståelser, der hersker i feltet, og som analysen gerne skulle afdække. Desuden kan det ikke undgås, at jeg vil have tidligere etablerede relationer til nogle af de i projektet involverede respondenter. Dette forsøges dog minimeret, specielt i gruppen af nyuddannede bioanalytikere, da det er min vurdering, at det i netop denne gruppe vil kunne have betydning.

Teoretisk ramme

Til belysning af ovennævnte problemformulering vil jeg dels anvende dele af en feltanalysemodel, som beskrevet af Anders Mathiesen og Henriette Højberg¹⁰. Denne analysemodel er udviklet på basis af Pierre Bourdieus historisk konkrete videnskabelige arbejdsmetode og begreber¹¹, og er specielt velegnet til at afdække magtstukturer i et givet felt. Denne model anvendes derfor til afdækning af de laboratorieeksterne og –interne positioner i det bioanalytiske felt. Det bioanalytiske felt kan i en Bourdieusk optik overordnet ses som:

Figur 1: Det bioanalytiske felt model 1¹²

---

¹⁰ Mathiesen & Højberg (2004)

¹¹ Bourdieu (1996 og 1997)

¹² Modellen er inspireret af Eriksen, Tine Rask (1996) s. 52

Dette er en stærkt forenklet model af de samme strukturer som Mathiesen & Højbergs model tydeliggør. Ovenstående model anskueliggør hvordan denne undersøgelses empiriske materiale vil kunne tolkes ind i en større sammenhæng.

Da mit forskningsfokus i denne undersøgelse i væsentlig grad er den subjektrelaterede og den kontekstrelaterede dimension af de nyuddannede bioanalytikeres kompetencer, vil der ligeledes være behov for teorier, der i højere grad end Bourdieu er i stand til at opfange disse dimensioner. Her vælges analyse af de empiriske data dels i forhold til Hubert og Stuart Dreyfus' teori om færdighedstilægnelse, dels Donald Schöns teori om den reflekterende praktiker og endelig Lave og Wengers teori om situeret læring. Disse forskellige værktøjer skulle gerne kunne give et nuanceret indblik i opfattelserne af de nyuddannede bioanalytikeres kompetencer, og sammen med Bourdieus feltanalytiske begreber en bedre forståelse af relationerne i det bioanalytiske felt, og disse relationers ætiologi.

Mathiesen og Højbergs feltanalysemodel

På basis af Anders Mathiesen og Henriette Højbergs analysemodel¹³ skabes et overblik over hvilke aktører, der har indflydelse på forholdene i det bioanalytiske felt. Modellen medtænker alle både laboratorieeksterne som -interne aktørkategorier, ligesom den medtænker de rationaler, som de modstridende positioner i et givet felt arbejder ud fra. Feltbegrebet bruger den franske professor i sociologi Pierre Bourdieu som en betegnelse for et relativt autonomt socialt rum af specifikke logikker og krav, som hverken konkret eller abstrakt er sammenligneligt med de logikker og krav, der styrer andre felter¹⁴. Ifølge Bourdieus teori kæmper de forskellige aktører i feltet, ud fra forskellige rationaler som modstridende positioner, om magten i feltet. Det afgørende for, hvor meget magt de forskellige modstridende positioner har, er deres respektive mængde af kapital. Kapitalen kan være af økonomisk, kulturel eller social karakter, og de enkelte kapitalformer kan have forskellig kraft i de forskellige felter¹⁵. Denne magt kan give sig udslag i hvad Bourdieu kalder symbolsk vold, hvis magten udøves legitimt under skjulte styrkeforhold, således som den vil være i enhver pædagogisk handling¹⁶. Endelig opererer Bourdieus teori med habitusbegrebet, som er en betegnelse for en serie historiske relationer aflejret i den enkelte som perceptionsmatricer, vurderingskriterier og handlingsmønstre¹⁷. Bourdieu har ikke nogen egentlig læringsteori, men forstår læring som en kropsliggørelse af objektive strukturelle og erhvervelse af præferencer og principper for anskuelse af verden. Dette

---

¹³ Mathiesen & Højberg (2004) s.258 (Se bilag?????)

¹⁴ Bourdieu, Pierre; Wacquant, Lois (1996) s.85

¹⁵ Ibid. S.85 + 95

¹⁶ Bourdieu, Pierre; Passeron, Jean-Claude (2006) s.24-25

¹⁷ Bourdieu, Pierre; Wacquant, Lois (1996) s.28

kommer til udtryk som en intuitiv praktisk sans via den indlejrede habitus¹⁸. Bourdieus praksisteoretiske og uddannelsesteoretiske begreber vil i nogen grad blive anvendt i analysen af det empiriske materiale, men da der ikke i empirien er søgt efter praksis, som den konkret udfolder sig, men mere efter den subjektiv italesatte opfattelse, vil der være behov for at supplere denne teori.

Brødrene Dreyfus' teori om færdighedslæring

De to amerikanske professorer i henholdsvis filosofi og matematik og kunstig intelligens Hubert og Stuart Dreyfus har sammen udviklet en teori om færdighedslæring¹⁹, som kan være anvendelig til analyse af opfattelsen af de nyuddannede bioanalytikerens kompetencer. Deres teori bygger på en forståelse af læring som en subjektiv proces, men meget afhængig af imitation fra en eller flere eksperter. De opfatter færdighedslæring som forløbende i 5 forskellige trin fra novice over avanceret begynder, kompetence, dygtighed og endelig ekspert. Udviklingen fra novice til ekspert sker gennem i første omgang en tilegnelse af erfaringer gennem regler og ræsonnementer. Efterhånden som erfaringsrepertoiret udvides kan den lærende genkende flere og flere elementer, hvorved der opnås et større engagement, og efterhånden også større og større frigørelse fra regler og ræsonnementer, for som ekspert til sidst at kunne handle umiddelbart intuitivt. Ifølge Dreyfus-brødrenes teori kan denne udvikling fra novice til ekspert fremskyndes meget, hvis den lærende har en ekspert at imitere og få regler og grundsætninger præsenteret af, frem for selv og prøve sig frem, men Dreyfus-brødrene opfatter ikke læring som kontekstbundet eller som en egentlig relationel proces. Denne måde at forstå læring på, kan hjælpe på forståelsen af opfattelsen af de nyuddannede bioanalytikerens kompetenceniveau ved jobstart og i den første jobfase.

Schöns teori om den reflekterende praktiker

Den amerikanske professor og uddannelsesforsker Donald A. Schön har i 80-erne udviklet en teori om, hvordan professionelle praktikere tænker, når de arbejder. Ud fra Schöns teori vil praktikerens i sin handling gøre brug af en mængde viden-i-handling, som de ikke umiddelbart kan gøre fuldstændigt rede for²⁰. I det øjeblik praktikerens møder en situation, hvor hans intuitive handlemønstre giver overraskende resultater, udviser praktikerens en evne til problemløsning som Schön kalder refleksion-i-handling, hvor han netop lægger vægt på samtidigheden i tænkning og handling, som det er unikt for den professionelle praktiker. Denne samtidighed kan dog variere meget afhængigt af, i hvilken situation handlingen skal foregå. Endelig kan der

---

¹⁸ Bourdieu, Pierre (1997) s.44

¹⁹ Dreyfus, Hubert; Dreyfus, Stuart (1999)

naturligvis også forekomme refleksion efter handlingen er overstået, hvilket af Schön benævnes refleksion-over-handling²¹.

Denne refleksion-i-handling er kendetegnende for meget bioanalytikerarbejde, hvorfor Schöns teori vil være anvendelig til at analysere dele af den fremkomne empiri med.

Lave og Wengers teori om situeret læring

Den amerikanske professor i pædagogik Jean Lave har, ud fra egne etnografiske studier, sammen med en anden amerikansk forsker, Etienne Wenger, udviklet en socialkonstruktivistisk teori om situeret læring, som kan bringe yderlige lys over dette projekts empiriske data. Lave og Wengers teori bygger på en forståelse af læring som et integreret, integrerende og uadskilleligt aspekt af social praksis²². Læringen i den sociale praksis foregår ifølge Lave og Wenger gennem legitim perifer deltagelse, hvor den lærendes deltagelse i praksis bliver mere og mere fuldstændig, samtidig med, at denne bevægelse gennem forskellige deltagerbaner skal være legitim, altså accepteret af de øvrige deltagere i den sociale praksis. Netop accepten af læringsprocessens nødvendige deltagerbane fra perifer til fuld deltagelse er et centralt tema i denne undersøgelse, som kan observeres i det bioanalytiske felt i forskellige grader i de forskellige laboratorieafsnit.

Empiriske overvejelser

Spørgeskemaundersøgelsen

Som indledende empiri gennemføres en spørgeskemaundersøgelse dels blandt nyuddannede professionsbachelorere i medicinsk laboratorieteknologi uddannet hovedsageligt ved bioanalytikeruddannelsen på CVU-Øresund i perioden fra februar 2005 til september 2006, dels blandt et tilsvarende antal kolleger til nyuddannede bioanalytikere. Spørgeskemametoden vælges med det formål at indsamle empiri fra en større kreds af respondenter som optakt til efterfølgende fokusgruppeinterview. Spørgeskemaundersøgelse vil kunne nå ud til en bred kreds af respondenter, hvilket vil kunne give et billede af, hvilke tendenser, der tegner sig bredt i det bioanalytiske felt, dels som en kvantitativ opgørelse over opfattelse af de nyuddannedes kompetencer via lukkede spørgsmål i spørgeskemaet, og dels som kvalitative begrundelser og uddybninger for besvarelserne via god plads i spørgeskemaerne til essayprægede besvarelser. I den interviewundersøgelse jeg gennemførte i 3. semesteropgaven af 4 nyuddannede bioanalytikere, fremkom en grundliggende indsigt i nyuddannede bioanalytikers oplevelse af

---

²⁰ Schön, Donald (2001) s.51ff.

²¹ Ibid. S.55ff.

²² Lave og Wenger (2003) s.33ff.

jobstart, som danner udgangspunkt for udarbejdelse af spørgeskema dels til de nyuddannede bioanalytikere og dels til deres kolleger. Spørgeskemaerne er udarbejdet under hensyntagen til anvisninger for spørgeskemaudarbejdelse fra flere kilder^{23,24}. De udarbejdede spørgeskemaer blev hver især afprøvet på to testpersoner fra hver af de påtænkte respondentgrupper, hvorefter mindre rettelser blev foretaget.

Kontakten til respondenterne er opnået gennem udsendelse af opslag til 50 forskellige sygehuslaboratorier og private og offentlige større laboratorier med tilknytning til sundhedsvæsenet. Disse laboratorier udgør hovedparten af hospitals- og sundhedsvæsenstilknyttede laboratorier på Sjælland og Lolland/Falster. Det udsendte opslag har indeholdt en beskrivelse af projektet samt en opfordring til nyuddannede bioanalytikere om at melde sig sammen med en kollega som deltager i undersøgelsen. Reminder om opslag udsendtes på mail 3 uger efter første henvendelse, til de laboratorier, hvorfra der ikke havde været nogen form for respons. Denne kontaktprocedure giver den bias, at det vil være de mest aktive og engagerede nyuddannede, der melder sig som respondenter, idet deltagelse kræver dels at de aktivt aftaler deltagelse med en kollega, og dels at de sender mail med angivelse af navne. Navne og ansættelsessted på de nyuddannede har ikke kunnet fremskaffes på anden måde, der gav mindre bias. Dette, at besvarelsen ikke kan være helt anonym, da identitet kræves for evt. henvendelse om deltagelse i fokusgruppeinterview, kan også afholde nogle bioanalytikere fra at ville deltage, selv om der sikres dem anonymitet i præsentationen af analyseresultater.

Fokusgruppeinterviews

De efterfølgende fokusgruppeinterviews gennemføres med to udvalgte grupper fra hver af de to kategorier af respondenter i fire adskilte fokusgrupper. Fokusgruppeinterviewformen vælges, idet den kan give mange uddybende informationer om et centralt emne, idet deltagerne dels kan inspirere hinanden, dels kan virke som en slags kontrol i forhold til ekstreme udtalelser. Dette kan dog også medføre at nogle holdninger ikke ekspliciteres i gruppen, men som ville være kommet frem i et enkeltinterview. Disse forhold afhænger af, hvordan dynamikken er i den enkelte fokusgruppe, samt om der forekommer dominansforhold gruppemedlemmerne imellem eller mellem moderator (interviewer) og gruppen²⁵. I denne undersøgelse vil der hovedsageligt i fokusgrupperne med nyuddannede bioanalytikere være risiko for, at jeg som moderator med min mangeårige underviserbaggrund i faget, af deltagerne vil kunne blive opfattet som værende i en dominerende rolle. Dette vil dog blive forsøgt undgået ved ikke at vælge deltagere, som på

---

²³ Dahler-Larsen (2003) Kap.10

²⁴ Kommunernes landsforening (1999)

²⁵ Dahler-Larsen (2003) Kap.11

forhånd har relationer til moderator. Herudover sker udvælgelsen af deltagere til de fire fokusgrupper dels på baggrund af tilsagn i spørgeskemaet og dels ud fra en intention om en bred sammensætning af grupperne, således at alle fem laboratoriespecialer er repræsenteret og at der i kollegagrupperne er en aldersmæssig spredning af deltagerne.

Interviewene organiseres semistruktureret ud fra en interviewguide konstrueret på basis af de i spørgeskemaundersøgelsen fremkomne resultater af dels kvantitativ som kvalitativ karakter. Semistrukturen går ud på, dels at have så tilpas meget struktur at interviewene er fokuserede omkring forskningsfokus i undersøgelsen, og dels at have så lidt struktur, at dynamikken blandt deltagerne i interviewet får lov til at udfolde sig optimalt med de inspirerende og modererende virkninger, som er fokusgruppeinterviewets styrke.²⁶

Den valgte metodemæssige strategi lægger vægt på respondenternes italesættelse af deres opfattelse af de nyuddannede bioanalytikerens kompetencer. Dette er en vigtig pointe, idet undersøgelsen derfor ikke har nogen udsagnskraft omkring hvordan professionsbachelorernes faktiske kompetencer er. Hvis de faktiske kompetencer var denne undersøgelses forskningsfokus, ville deltagende feltobservation formodentlig være et mere velegnet redskab.

Præsentation og analyse af empiri

Afdækning af positioner i det bioanalytiske felt

For at skabe et overblik over hvilke aktører, der har større eller mindre indflydelse på det bioanalytiske felt, anvendes Anders Mathiesens og Henriette Højbergs feltanalysemodel²⁷. Startes der med den praktisk politiske del af analysemodellen, som primært udgør de laboratorieeksterne positioner, kan der for det bioanalytiske felt identificeres adskillige positioner med større eller mindre indflydelse.

For det første vedtages der fra nationale og europæiske lovgivende forsamlinger love og bekendtgørelser dels for uddannelse og dels for arbejdet i de enkelte laboratoriespecialer. For eksempel angiver, lov om mellemlange videregående uddannelse²⁸, lov om bioanalytikere²⁹, bekendtgørelsen om uddannelsen til professionsbachelor³⁰ og bekendtgørelse om bioanalytikeruddannelsen³¹ som de væsentligste bestemmelser forhold vedrørende uddannelsen til bioanalytiker. Ligeledes angiver som eksempler bekendtgørelse om anvendelse

---

²⁶ Dahler-Larsen (2003) Kap.11

²⁷ Mathiesen & Højberg (2004) s.258 (Se bilag 1)

²⁸ LOV nr 481 af 31/05/2000 Lov om mellemlange videregående uddannelser

²⁹ LOV nr. 256 af 08/05/2002 Lov om bioanalytikere

³⁰ BEK nr. 113 af 19/02/2001 Bekendtgørelse om uddannelse til professionsbachelor

³¹ BEK nr. 235 af 30/03/2001 Bekendtgørelse om bioanalytikeruddannelsen

af åbne radioaktive kilder på sygehuse, laboratorier mv.³² og bekendtgørelse om kvalitets- og sikkerhedskrav til blodbankvirksomhed³³ nogle få af de mange retningslinier, der findes for arbejdet i et eller flere laboratoriespecialer.

Herudover er flere laboratoriespecialer underlagt en nøje overvågning af lægemiddelstyrelsen, dels på grund af produktion af lægemidler, dels på grund af indgift af radioaktive stoffer som led i undersøgelsen af patienterne.

Udover de lovgivningsmæssige forhold vil også den organisatoriske opbygning af sundhedsvæsenet medføre at flere organisatoriske led har indflydelse på de retningslinier de enkelte laboratorier arbejder under. Dette drejer sig om regionspolitikere og regionsforvaltning, den øverste sygehusledelse samt den øverste ledelse i laboratorieblokken. Dette kan være organiseret som et egentligt laboratoriecenter med fælles ledelse, eller som funktionsbærende enheder omfattende ét eller flere laboratoriespecialer. Under alle omstændigheder vil der, på en hel del laboratorier, være tale om mere end ét ledelseslag, hvilket er en udvikling, der er sket i løbet af de sidste to årtier med "New Public Management"-strategier i den offentlige sektor. Alle disse forskellige eksterne positioner sætter, afhængigt af deres kapital, i vid udstrækning rammerne for, hvad der foregår i laboratorierne. Endelig er der herudover en masse eksterne samarbejdspartnere til laboratorierne, som for eksempel andre sygehusafdelinger, praktiserende læger og andre laboratorier, som vil have en mere forhandlet indflydelse på laboratoriets arbejdsfunktioner. Tendensen i den lovgivningsmæssige og ledelsesmæssige udvikling gennem de seneste årtier, har været et stadigt stigende fokus på evidensbaseret og kvalitetssikring med stadigt stigende krav om dokumentation.

Internt i laboratorierne er der naturligvis også forskellige positioner, med mere eller mindre modstridende interesser. Disse udgøres af de forskellige faggrupper samt de forskellige organisatoriske inddelinger, også indenfor den enkelte faggruppe. Dette vil for de fleste laboratoriers vedkommende være en størrelsesmæssigt varierende gruppe læger, en stor gruppe bioanalytikere, heraf som en selvstændig position den ledende bioanalytiker, en gruppe sekretærer, samt afhængigt af laboratoriespecialer evt. en mindre gruppe sygeplejersker, social- og sundhedsassistenter eller laboranter (fra industrien). Indenfor bioanalytikergruppen kan der yderligere være opdelinger af modstridende positioner, hvis man for eksempel er opdelt i mindre teams med forskellige arbejdsområder, kan disse områder være i en form for konkurrence med hinanden, og endelig kan undervisergruppen også opfattes som en selvstændig position. Disse positioner vil, afhængigt af deres kulturelle kapital i form af faglig viden og økonomiske kapital i form af mere eller mindre ansvarshavende stillinger, have mere

---

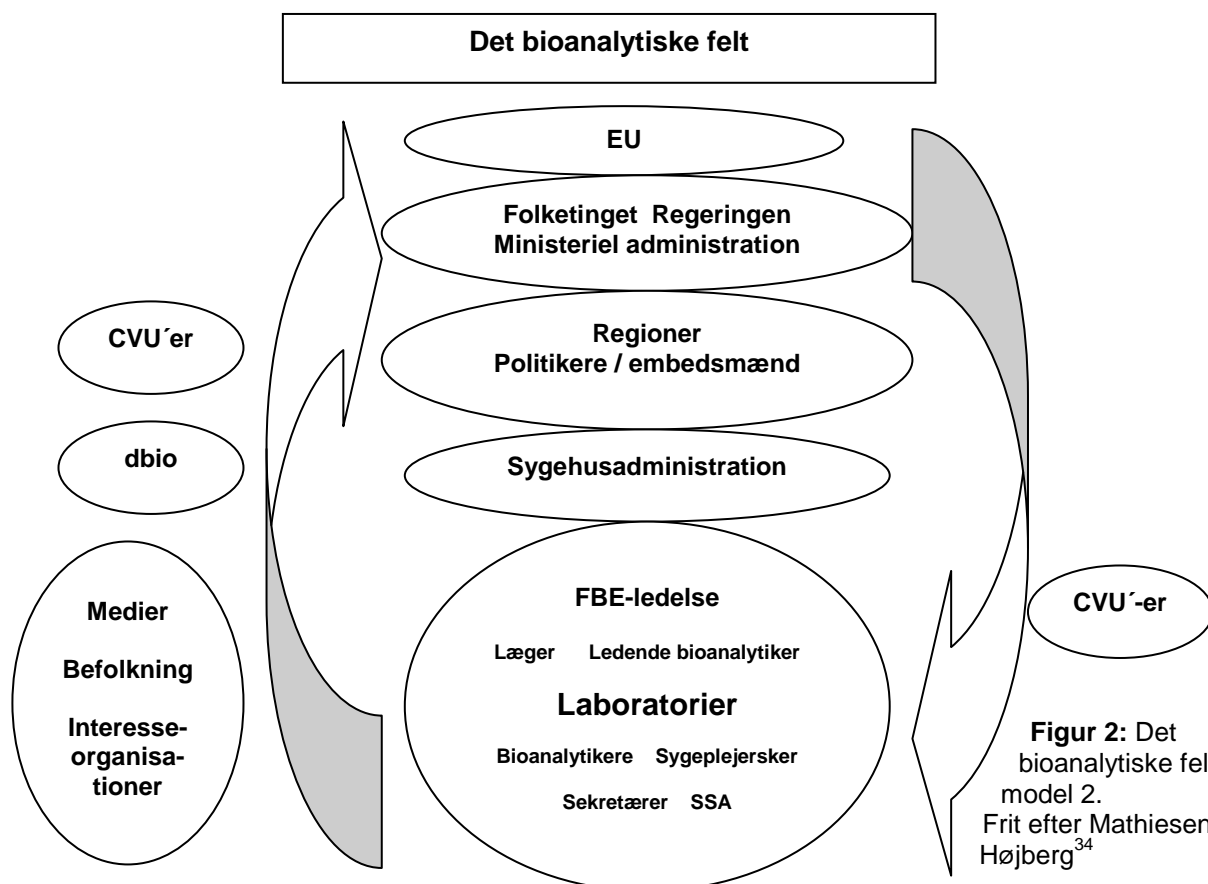
³² BEK nr. 954 af 23/10/2000. Bekendtgørelse om anvendelse af åbne radioaktive kilder på sygehuse, laboratorier mv.

³³ BEK nr. 1230 af 08/12/2005. Bekendtgørelse om kvalitets- og sikkerhedskrav til blodbankvirksomhed

eller mindre indflydelse på retningslinierne, der afhængigt af de udefra opstillede rammer, trods alt kan udstikkes internt i laboratoriet.

Går man så videre til den del af analysemodellen, som omhandler de praktiske erfaringer, den politiske formulering og den politiske strategi, kan man i det bioanalytiske felt også identificere adskillige modstridende positioner. Alle de ovenfor nævnte positioner vil naturligt indhøste erfaringer, og give udtryk for sine gode eller dårlige erfaringer, dels i den offentlige debat, dels opad internt i organisationen samt i de faglige organisationer. Herudover vil for eksempel patienter, pårørende, patientinteresseorganisationer samt medier påvirke den offentlige debat, hvorved der kan skabes grundlag for en politisk debat. I den politiske debat op til eventuelle ændringer i lovgivningen, vil der oftest ske inddragelse af de faglige organisationer og diverse eksperter dels som lovforberedende arbejde, dels som efterfølgende høringsrunder. Som eksperter fra det bioanalytiske felt vil det oftest være fremtrædende speciallæger fra de forskellige laboratoriespecialer samt eventuelt fremtrædende bioanalytikere, der vil blive inddraget.

De ovenfor skitserede aktører i det bioanalytiske felt er nedenfor indarbejdet i en rekonstruktion af Mathiesens og Højbergs feltanalysemodel, som en anskueliggørelse af de i det aktuelle felt involverede modstridende positioner:

Figur 2: Det bioanalytiske felt model 2. Frit efter Mathiesen & Højberg³⁴

³⁴ Mathiesen & Højberg (2004) s.258 (Se bilag 1).
dbio er forkortelsen for fagforeningen 'Danske bioanalytikere'

Kampene i feltet vedrørende uddannelsen af bioanalytikere har, som tidligere nævnt, i nogen grad været afdækket i min 1.semesteropgave "Feltanalyse af reformer i bioanalytikeruddannelsen"³⁵. Denne kamp om uddannelsens fremtidige udformning foregår nu igen i højeste gear, idet det lov- og bekendtgørelsesforberedende arbejde og arbejdet med udarbejdelse af ny fælles studieordning er i fuld gang. Da disse kampe ikke er denne opgaves primære fokus, vil der ikke ske yderligere afdækning af disse modstridende positioner og deres indbyrdes modstridende rationaler.

Spørgeskemaundersøgelsens kvantitative data

Da bioanalytikerfaget i høj grad indskrives sig i en naturfaglig tradition med andre dokumentationskrav end i de humanistiske fagområder, og da denne rapport også vil blive læst internt i faget, har jeg valgt at vedlægge bilag med den overvejende del af det empiriske materiale. Bilagene er ikke nødvendige for sammenhængen i rapporten, men vil i bioanalytikerkrede kunne tilføje yderligere nuancer, som der ikke har været plads til i denne rapport.

Som tidligere beskrevet i afsnittet 'Spørgeskemaundersøgelsen', har kontakt til mulige respondenter foregået via opslag på laboratorierne formidlet via ledende bioanalytikere, efterfølgende efter 3 uger mailhenvendelse til ledende bioanalytikere på laboratorier, hvorfra der ikke var respons, og endelig efter yderligere 1-2 uger telefonisk henvendelse til en del af de stadig ikke responderende laboratorier.

Der har i den afgrænsede uddannelsesperiode 2005 og 2006 i alt været uddannet ca. 170 professionsbachelorere i medicinsk laboratorieteknologi fra bioanalytikeruddannelsen på CVU-Øresund i København, som er den bioanalytikeruddannelsesinstitution, som i denne periode hovedsageligt har leveret nyuddannede bioanalytikere til de Sjællandske og Lolland/Falsterske laboratorier i sundhedsvæsenet.

Der er i alt kommet 37 tilkendegivelser om deltagelse af henholdsvis en nyuddannet og en kollega. Disse har fået tilsendt spørgeskema med tilsvarende frankeret svarkuvert og en svarfrist på ca. 10 dage.

Af disse er der modtaget 30 besvarelser fra nyuddannede bioanalytikere og 29 besvarelser fra kolleger til nyuddannede. Der har ikke været gennemført rykkerprocedure for de ikke returnerede spørgeskemaer. Af disse 30 nyuddannede er 73% uddannet i 2006 mens kun 26% er fra 2005. Blandt de 29 kolleger er fordelingen at 69% har været bioanalytiker i mere end 10

---

³⁵ Rosendahl, S (2005)

år, altså med den gamle 'specialistuddannelse' indenfor ét speciale, mens 31% har været uddannet i <10 år, hvoraf de fleste formodentlig har generalistuddannelsen fra 1996. Den ringe tilslutning til deltagelse i undersøgelsen kan have mange årsager. De 50 laboratorier, der har modtaget opslag om undersøgelsen, dækker ikke alle ansættelsessteder for bioanalytikere, men helt klart den overvejende del i det valgte område. Nogle af de 170 nyuddannede kan have forladt faget, omfanget af dette er ikke forsøgt afdækket. Nogle af de i sidste omgang telefonisk kontaktede bioanalytikere oplyser, at de ikke har set opslaget på laboratoriet, hvilket kan være en væsentlig årsag i en informationsfyldt hverdag, hvor et enkelt A4-opslag, uanset blikfang, kan drukne imellem øvrige informationer på laboratoriets opslagstavle. Endelig kan mange mulige deltagere have valgt det fra, som en ikke absolut nødvendig aktivitet, i en ellers særdeles travl hverdag på laboratorierne. Uanset årsag til den ringe tilslutning, kan de nedenfor præsenterede data på ingen måde anses for at være andet end et udtryk for disse 59 respondenters opfattelse.

Spørgeskemaundersøgelsens samlede kvantitative data kan ses i Bilag 2 og Bilag 3.

I nærværende afsnit fremdrages og sammenlignes de væsentligste af de fremkomne resultater, men ikke alle.

- Vedrørende forventninger til de nyuddannede bioanalytikeres kompetencer³⁶, er de nyuddannedes opfattelse af kollegernes forventninger lavere end kollegernes egen angivelse af forventninger, hvorimod de nyuddannede vurderer at de i højere grad lever op til kollegernes forventninger end kollegerne selv synes.
- Kollegerne angiver i højere grad end de nyuddannede selv, at de nyuddannede gennem uddannelsen er blevet kvalificeret til jobbet som bioanalytiker³⁷. De nyuddannede angiver for hele 67%´s vedkommende at deres kompetencer kun i rimelig grad svarer til, hvad de havde forventet³⁸.
- De nyuddannede angiver en lidt større grad af accept hos kollegerne af de nyuddannedes kompetencer end kollegerne selv angiver³⁹. Dette kan tolkes som udtryk for at en evt. manglende accept hos kollegerne ikke mærkes af de nyuddannede i samme grad, som den rent faktisk forekommer. Der er dog i begge grupper en andel på 93%, som angiver middel, høj eller meget høj grad af accept.
- På spørgsmålet om, hvorvidt de nyuddannede kan tilføre kollegerne viden⁴⁰, de ikke havde i forvejen, er der igen en tendens til at kollegerne vurderer højere end de nyuddannede selv,

---

³⁶ Spørgsmål 37 og 38 hos nyuddannede og spørgsmål 23 og 24 hos kolleger (Se Bilag 2 og 3)

³⁷ Spørgsmål 41 hos nyuddannede og spørgsmål 25 hos kolleger (Se Bilag 2 og 3)

³⁸ Spørgsmål 40 hos nyuddannede (Se Bilag 2)

³⁹ Spørgsmål 42 hos nyuddannede og spørgsmål 26 hos kolleger (Se Bilag 2 og 3)

⁴⁰ Spørgsmål 43 hos nyuddannede og spørgsmål 27 hos kolleger (Se Bilag 2 og 3)

idet 73% af kollegerne vurderer at dette sker af og til eller ofte, mens det hos de nyuddannede selv drejer sig om 56%. Af kommentarerne samt interviewene fremgår det, at der oftest er tale om viden fra de andre specialer eller viden opnået i forbindelse med projekter i 6. semester eller bachelorprojektet.

- Tilsvarende kan man se, at når det drejer sig om hvorvidt kollegerne lytter til den viden de nyuddannede kommer med⁴¹, er det også helt klart kollegerne, der vurderer højest, idet alle kolleger mener, at de lytter i rimelig, høj grad eller meget høj grad, mens de nyuddannede kun hos 70% af respondenterne deler denne opfattelse.
- Hvad angår samarbejdet i de forskellige laboratorier⁴², er der i begge grupper enighed om, at der er et nogenlunde, godt eller meget godt samarbejde, hvor langt de fleste har svaret godt samarbejde.
- De nyuddannede er spurgt om der er mange, nogle få eller ingen kompetencer, de har brug for og som de ikke har haft mulighed for at opnå i uddannelsen⁴³. Her svarer 23% ingen, 60% nogle få og 17% mange. Dette vil blive diskuteret i forhold til målene fra studieordningen i et senere afsnit.
- Tilsvarende er kollegerne også spurgt om de føler at de nyuddannede mangler kompetencer, og hvordan disse kompetencer skal opnås⁴⁴. Her har 45% foreslået ændring af uddannelsen.
- Til spørgsmålet vedrørende hvordan man forholder sig til generalistuddannelsen⁴⁵, er der 67% af de nyuddannede, der er tilhængere af generalistuddannelsen, 20% neutrale, 10% imod og 3% ikke besvarede, mens 45% af kollegerne er tilhængere, 38% er neutrale, 6% imod og 10% ikke har svaret. Dette vil sige en overvejende tilslutning til generalistuddannelse i begge grupper, dog størst i gruppen af nyuddannede.
- De nyuddannede har været spurgt om, i hvilke specialer de har været i praktik samt lavet bachelorprojekt i løbet af uddannelsen, samt om de har været i den afdeling, hvor de er ansat. Krydstabuleringer mellem disse spørgsmål viser en klar tendens til, at man enten har både været i 6.semester og lavet bachelorprojekt eller én af delene i det speciale, hvor man bliver ansat. Følgende tabel viser denne tendens:

---

⁴¹ Spørgsmål 44 hos nyuddannede og spørgsmål 28 hos kolleger (Se Bilag 2 og 3)

⁴² Spørgsmål 45 hos nyuddannede og spørgsmål 29 hos kolleger (Se Bilag 2 og 3)

⁴³ Spørgsmål 54 hos nyuddannede (Se Bilag 2)

⁴⁴ Spørgsmål 40-46 hos kolleger (Se Bilag 3)

⁴⁵ Spørgsmål 60 hos nyuddannede og spørgsmål 47 hos kolleger (Se Bilag 2 og 3)

Ansæt i:	Antal:	Har været i	Har skrevet
		6.semester i specialet:	bachelorprojekt i specialet:
Klinisk biokemi	4	100%	100%
Klinisk immunologi	10	50%	50%
Klinisk mikrobiologi	4	75%	100%
Klinisk patologi	4	25%	50%
Klinisk fysiologi & nuklearmedicin	5	100%	80%

Af disse har 43% været i praktik på ét eller andet tidspunkt i uddannelsen i netop det laboratorium, hvor de nu er ansat.

- Spørgsmålene vedrørende opfyldelse af målene fra studieordning for bioanalytikeruddannelsen⁴⁶ behandles i afsnittet 'Relation til studieordningens mål for bioanalytikeruddannelsen'
- I spørgeskemaerne har der været spurgt, om respondenterne havde lyst til at deltage i fokusgruppeinterview. Blandt de nyuddannede tilkendegav 56%, at de gerne ville deltage, hvorimod kun 31% af kollegerne evt. ville deltage.

Disse kvantitative data vil i nogen grad indgå i den videre bearbejdelse af den indsamlede kvalitative empiri, idet der i et vist omfang vil ske en sammenligning af tendenserne i de to datasæt.

Nyuddannede bioanalytikerens oplevelse af egne kompetencer

Til belysning af de nyuddannedes oplevelse af egne kompetencer anvendes dels bemærkninger fra de 30 modtagne spørgeskemabesvarelser (Se Bilag 4), dels de transskriberede fokusgruppeinterview med nyuddannede bioanalytikere udvalgt ud fra tilkendegivelser på spørgeskemaet. Der har været gennemført 2 fokusgruppeinterviews med henholdsvis 4 og 6 deltagere. Det ene interview fandt sted på et større Københavnsk hospital med ansatte nyuddannede bioanalytikere fra forskellige laboratorier på dette hospital, og det andet interview foregik på et mellemstort hospital uden for Københavnsområdet med ansatte nyuddannede bioanalytikere fra forskellige laboratorier fra dette hospital. I det enkelte interview har det ikke været muligt at alle laboratoriespecialer kunne være repræsenteret, men samlet set er alle specialer repræsenteret i ét eller begge de to interviews. Ikke alle respondenter, der har givet tilsagn om deltagelse i fokusgruppeinterview, har været inddraget, primært af geografiske

---

⁴⁶ Studieordning – Bekendtgørelse nr.235 af 30.marts 2001 om bioanalytikeruddannelsen (2004)

årsager. Der har således ikke på nogen måde været sorteret i interviewdeltagerne i forhold til besvarelserne i spørgeskemaundersøgelsen.

Til analyse af det foreliggende empiriske materiale stilles følgende analysespørgsmål til materialet:

- Hvilke mønstre kan identificeres i de nyuddannedes opfattelse af egne kompetencer?
- Hvordan kan disse opfattelser af kompetencer forstås ud fra forskellige praksislæringsteorier?
- Hvilke mønstre kan identificeres i de nyuddannedes opfattelse af arbejdsforhold i øvrigt?
- Hvilke bagvedliggende handlingsrationaler kan disse mønstre tilskrives?

Som tidligere nævnt viste den undersøgelse jeg gennemførte på 3. semester med interview af fire nyuddannede bioanalytikere⁴⁷ en væsentlig grad af frustration over manglende praktiske færdigheder i den første tid i ansættelse som færdiguddannet bioanalytiker. Frustrationen syntes at afhænge af arbejdsområdets størrelse, altså om man skulle oplæres i fuldt vagtanalyserepertoire eller ej. Det vistes dog også, at frustrationen relativt hurtigt aftog.

De her foreliggende interviews synes ikke at vise denne grad af frustration. Alle repræsentanter for nyuddannede bioanalytikere i de to fokusgruppeinterviews giver udtryk for en relativt uproblematisk jobstart, hvor man efter kortere eller længere tids oplæring inddrages i større og større dele af laboratoriets arbejdsområde.

Det, der her fremtræder som værende af stor betydning er, hvorvidt man i løbet af uddannelsen har haft praktik i et laboratorium med det speciale, man skal fungere i, herunder særligt om man har haft 6.semesterpraktik og evt. lavet bachelorprojekt i specialet. Dette udtrykkes blandt andet således:

'jeg har også været der i 6. semester og skrev bacheloropgave, jeg tror også, at det ville have været enormt svært, hvis jeg var kommet direkte efter et biokemisk forløb, fordi mikrobiologien er så meget anderledes, og vi har ikke særligt meget af det på skolen, så det ville have været svært at komme ind i det, og komme med i rutinen, så hurtigt som jeg er det, men det er gået glidende nemt'

Mange af de nyuddannede udtrykker samme opfattelse af, at 6.semesterpraktik betyder meget for valg af senere job. Opgørelsen fra spørgeskemaundersøgelsen viser da også, at der er en stor sammenhæng, dels med i hvilket speciale, man har været i praktik og skrevet bachelorprojekt, og hvor man bliver ansat, og dels endda også rent fysisk på hvilket laboratorium, idet hele 43% har været i praktik i netop det laboratorium, hvor de er ansat.

---

⁴⁷ Rosendahl, Solveig (2007)

Dette synspunkt, at praktik i specialet betyder meget, hænger også nøje sammen med det, at der udtrykkes stor tilfredsstillelse med følelsen af at kunne noget, at kunne være til gavn, at kunne hjælpe til, hvor der er behov.

Det udtrykkes for eksempel i disse sætninger:

'når man, når der måske er gået 3 uger eller sådan noget, så man kommer godt ind i stoffet. Det kan selvfølgelig godt være lidt sådan lidt ensformigt i starten, men i den sidste ende, synes jeg, det er en rar måde at gøre det på, så der altid er noget man kan gå hen og tage sig til, så man ikke kun synes, at man kan hjælpe halvt med alle steder, i stedet for at her kan jeg godt lige klare det selv, hvis du skal lave noget andet'

og

'Man kan også mærke det, nu starter vi jo sådan i et laboratorium, og så gennem alt det der, og så lige der i starten, hvor man sidder med en analyse og skal lære den inden man kommer videre, hvis der så ikke lige er noget den dag, og de andre farer rundt og har travlt, så synes jeg det var meget svært, for hvad skal jeg lige lave, jeg kan ikke hjælpe nogen af dem, så kan man så putte pipettespidser ned i, bare for at lave et eller andet, men så, når man har været der en måned, nå ja, men så kan man godt lige gå over og hjælpe, hvor der er travlt, og det synes jeg er rart, ja så er man sådan lige lidt mere inde i det'

I et Lave og Wengersk perspektiv kan denne higen imod at blive en mere og mere involveret part i det daglige laboratoriearbejde ses som tegn på de deltagerbaner, der bringer den nyuddannede bioanalytiker fra en perifer rolle til en mere og mere central medspiller i laboratoriet. Blandt de mest erfarne af interviewdeltagerne, har der således også kunnet konstateres indtagelse af endog meget centrale roller i laboratoriearbejdet. En deltager beretter således:

'fordi jeg er jo ressourceperson på den der krypton doubletest, så der skal jeg opstarte maskinen og sætte analyserne i, så da brugte jeg rigtig meget statistik'

Dette viser, at der i løbet af en kort tidshorisont fra uddannelsestidspunkt og frem, vil være potentielle muligheder i såvel de nyuddannede bioanalytikeres kompetencer som i laboratoriernes forskellige arbejdsområder, det gælder således for begge parter om at søge mulighederne.

Flere udtalelser viser da også, at de nyuddannede i en eller anden grad er bevidste om den nuværende arbejdsmarkedsmæssige situation, hvor mangel på bioanalytikere giver dem, som de eftertragtede potentielle medarbejderressourcer, de er, et vigtigt argument i forhandlingerne på laboratorierne om de attraktive arbejdsopgaver.

Stadig i et Lave og Wenger-teoretisk univers kan dette ses som en kamp, der nødvendigvis må indfinde sig, mellem 'newcomers' og 'oldtimers'⁴⁸. Denne kamp kommer dog ikke til udtryk i spørgeskemaundersøgelsens spørgsmål vedrørende accept, idet der i begge respondent-

---

⁴⁸ Lave, Jean & Wenger, Etienne (2003) s.53

grupper ses dels en høj grad af accept af de nyuddannedes kompetencer, dels en høj grad af, hvorvidt man oplever kollegernes accept⁴⁹.

I mange laboratorier foregår oplæringen af nyansatte via et forud tilrettelagt oplæringsprogram af en vis varighed, og andre steder planlægges individuelt afhængigt af den nyansattes aktuelle kompetencer. Forud tilrettelagt program opleves meget forskelligt af de nyuddannede. En del oplever det, som i ét af ovenstående citater, som rart at kunne oparbejde rutine i ét område, før næste område skal læres, mens andre oplever oplæringsprogrammet som snærende for deres udfoldelsesmuligheder, idet de føler sig i stand til hurtigere at tilegne sig de nødvendige kompetencer til selv at udføre arbejdsopgaverne, og dermed oplever de det som tidsspilde og ensformighed, når de fastholdes på én bestemt arbejdsfunktion.

Oplæringen foregår alle steder som sidemandsoplæring, nogle steder suppleret af øvelser og teoretisk undervisning i mindre omfang. De nyuddannede giver udtryk for at forandringen fra nybegynder til mere kompetent medarbejder kommer flydende, nærmest uden at det opdages. For eksempel siger én:

'men jeg synes ikke rigtigt at man mærker overgangen, jeg kan godt sidde og tænke, jeg lærer bare aldrig nogen sinde det her, ikke sådan, det var ikke frustrerende men, bare, jeg skal altid spørge nogen eller kigge et eller andet sted, men så lige pludselig en dag, så sidder man og laver det, gud ja, og jeg troede aldrig at jeg ville komme til at lave det her udenad, eller så kan man det bare'

Ser man dette ud fra brødrene Dreyfus' læringsteori i bevægelsen fra novice til ekspert, vil den lærende netop gennem øvelse og gennem vejledning fra en ekspert opleve denne fornemmelse af kaos, for derefter langsomt at kunne genkende mere og mere, og til sidst intuitivt kunne kategorisere ud fra tidligere erfaringer, kunne benævne arbejdsprocessens komponenter, og handle ud fra erfaringerne⁵⁰.

De gennemlevede læreprocesser har de nyuddannede til gengæld meget vanskeligt ved at sætte ord på, men de har dog en helt overensstemmende fornemmelse af, at det er rart, når noget er lært, og man som avanceret nybegynder eller kompetent kan handle på egen hånd eller endda svare på spørgsmål fra andre, i modsætning til følelsen, man har som novice. Én siger:

'Altså, jeg er i hvert fald lidt mere selvsikker, før hvis jeg skulle op på børneafdelingen, da kunne jeg have lidt dårlig mave dagen før, hvis jeg ser mig selv på planen, at jeg skal op og stikke nogle babyer og børn, de der neonatalbørn, da kunne jeg da få det lidt dårligt, og nu er jeg lidt mere selvsikker'

---

⁴⁹ Se forrige afsnit + spørgsmål 42 hos nyuddannede og spørgsmål 26 hos kolleger (Se Bilag 2 og 3)

⁵⁰ Dreyfus, Hubert; Dreyfus, Stuart (1999) s. 56ff.

Dette viser den voksende selvtillid, som fremkommer efterhånden som den nyuddannede bevæger sig højere op i Dreyfus' læringsniveauer.

De nyuddannede giver godt nok udtryk for manglende praktiske færdigheder i starten af jobbet, men når det sker, er det i overvejende grad, i form af referencer til, hvad de hører de mere erfarne kolleger sige, og hvad de har fortalt om tidligere nyuddannede bioanalytikeres kompetencer. Der er således ikke i interviewene udtrykt helt det samme forbehold til om uddannelsen har kvalificeret dem til jobbet, som spørgeskemaresultaterne angiver ved at have en fuldstændig jævn fordeling omkring midten af skalaen. Såvel i kommentarerne til spørgeskemaet som i interviewene udtrykkes dog dels en frustration over at mangle meget teoretisk viden i de enkelte specialer, som de hver især har brug for, og dels en frustration over, at dagligdagen på laboratorierne er meget anderledes, end de havde forestillet sig ud fra det billede, som uddannelsesinstitutionen gennem undervisningen har tegnet af fagets indhold. De to semestre med praktikophold har tilsyneladende ikke formået at rette op på dette misforhold. Dette synspunkt udtrykkes for eksempel således:

'Man tror virkelig, som du siger, når man kommer ud, at man er en lille læge, fordi man lærer om sygdomme og symptomer, og hvad man gør og alle de processer bagefter, røntgenfotografering, alt muligt, og så sidder man bare, og så sidder man som en eller anden håndværker'

Ligeledes udtrykkes i en spørgeskemakommentar:

'Det er først, når man står med tingene i hænderne, at man får den nødvendige erfaring og rutine, viden til at bestride jobbet. Inden min praktikperiode havde jeg ikke meget "forståelse" af klinisk immunologi.'

Denne sidste sætning kan først og fremmest ses som et eksempel på, en læringsforståelse, som kan forstås ud fra Schöns teori om den reflekterende praktiker, hvor begrielsen af handlingernes indhold er svær at italesætte, og er indlejret dybt i selve handlingen, som hvad Schön kalder viden-i-handling og refleksion-i-handling. Netop denne refleksion-i-handling i løbet af et 6.semesterforløb, og den motivation det kan give, giver én af interviewpersonerne også indirekte som begrundelse for, at hun overhovedet beslutter sig for at arbejde som bioanalytiker efter endt uddannelse.

Ovenstående og en hel del andre udtalelser kan ses som udtryk for nogle af de mange dilemmaer, de nyuddannede bioanalytikere, bioanalytikerfaget og –uddannelsen står i, og som kommer til udtryk i interviewene.

- På den ene side er arbejdet i faget af praktisk karakter, hvad skal vi så med så meget teori? –
- På den anden side, hvis du skal kunne udføre faget ordentligt, er du nødt til at kunne reflektere-i-handling og reflektere-over-handling (Schöns begreber) og dermed have en masse teori involveret. Dilemmaet ligger i hvornår og hvordan læres denne teori bedst.

Nogle af de overordnede tendenser, der fremtræder af det empiriske materiale er, at de nyuddannede bioanalytikere agerer ud fra, hvad jeg vil kalde et 'globalt jeg'-rationale. Jeg'et i rationale kommer til udtryk dels via en tro på egne potentialer, kompetencer og muligheder, som blandt andet udtrykkes således:

'det er lettere at forstå analyserne, det kan godt være, at ovre hos mig, der er der slet ikke nogle af analyserne, som vi har på nogen måde stiftet bekendtskab med på skolen, men alligevel er principperne, de kan jo sagtens være de samme, så derfor har man det fra skolen, at nå ja, jeg ved jo godt, hvad det er jeg sidder og laver, selv om jeg ikke har set den her analyse før.'

Denne tiltro er ifølge Bourdieu inkorporeret som habitus gennem den helt specielle løbebane hver af repræsentanterne for nyuddannede bioanalytikere har haft, dels gennem opvækst og dels gennem hele deres skole- og uddannelsesforløb⁵¹.

Det globale i rationale, mener jeg, kommer til udtryk i deres rettethed mod andre valgmuligheder. Dette viser sig, dels ved at mange lægger stor vægt på mulighed for valg af arbejde inden for andre specialer, mulighed for valgt af arbejde i faget i andre lande samt mulighed for at kunne læse videre med faget som meritgivende adgang.

Det 'globale jeg'-rationale skal ikke forstås således, at de nyuddannede bioanalytikere handler egoistisk. Det er der snarere mange udtalelser, der tyder på, at de ikke gør.

Når de nyuddannede spørges om de har tænkt på at skifte speciale, er det meget få, der overvejer det, men de lægger meget vægt på, at muligheden er til stede.

Kollegers oplevelse af nyuddannede bioanalytikeres kompetencer

Til belysning af kollegernes oplevelse af de nyuddannede bioanalytikeres kompetencer anvendes ligeledes dels bemærkninger fra de 29 modtagne spørgeskemabesvarelser (Se Bilag 5), dels de transskriberede fokusgruppeinterview med kolleger til nyuddannede bioanalytikere. Der har været gennemført 2 fokusgruppeinterviews med 4 deltagere i hvert interview. Fokusgruppeinterviewene har fundet sted på de samme hospitaler som fokusgruppeinterview med de nyuddannede. Ligesom tilfældet var med de nyuddannede, har det heller ikke her i det enkelte interview været muligt at alle laboratoriespecialer kunne være repræsenteret, men samlet set er også her alle specialer repræsenteret. Kun få af de respondenter, der havde givet tilsagn om deltagelse i fokusgruppeinterview, har ikke været inddraget, dels af geografiske årsager, og dels på grund af sen tilkendegivelse efter at interviewene var afholdt. Der har heller ikke blandt kolleger på nogen måde været sorteret i interviewdeltagerne i forhold til besvarelserne i spørgeskemaundersøgelsen.

---

⁵¹ Bourdieu, Pierre (1997) s.68 + Bourdieu, Pierre; Passeron, Jean-Claude (2006) s.54

I analysen af det foreliggende empiriske materiale stilles følgende analysespørgsmål:

- Hvilke mønstre kan identificeres i kollegernes opfattelse af de nyuddannedes kompetencer?
- Hvordan kan disse opfattelser af kompetencer forstås ud fra forskellige praksislæringsteorier?
- Hvilke mønstre kan identificeres i kollegernes opfattelse af arbejdsforhold i øvrigt?
- Hvilke bagvedliggende handlingsrationaler kan disse mønstre tilskrives?

Det foreliggende empiriske materiale forekommer at være meget forskelligt, med forskellige overordnede tendenser. Indtrykket af de kvantitative data fra spørgeskemaundersøgelsen blandt kolleger med undtagelse af spørgsmålene vedrørende studieordningens målsætninger er, at de faktisk generelt vurderer de nyuddannede bedre end de nyuddannede selv vurderer. De to gennemførte fokusgruppeinterview blandt kolleger var meget forskellige, idet det ene interview havde en positiv optimistisk grundholdning, hvorimod det andet havde en negativ pessimistisk grundholdning overfor uddannelsens opbygning og indhold, men bestemt ikke overfor de aktuelt ansatte nyuddannede kolleger. Begge interviews gav dog indtryk af en anderledes mangel på praktiske og i nogen grad også teoretiske kompetencer hos de nyuddannede, end det fremgår af de hidtil behandlede kvantitative data fra spørgeskemaundersøgelsen. Der kunne ligeledes men her på tværs af de to fokusgrupper identificeres to grupper af kolleger. Den ene gruppe udviste en meget empatisk og forstående holdning overfor de nyuddannedes situation, mens den anden gruppe lagde op til en mere kontrollerende og belærende attitude.

Når man går i detaljer med, hvad der siges i de to interview, er der dog på trods af de ovenfor skitserede grundholdninger en relativt stor overensstemmelse imellem de fremførte synspunkter.

Det helt overvejende synspunkt var, at de nyuddannede mangler en hel del praktisk erfaring om selv basale praktiske laboratorieprocedurer, og i temmelig høj grad også en stor del af den teori, der hører med til hvert af de fem laboratoriespecialer. Der siges for eksempel:

'Altså rent socialt fungerer de fint, men for vores vedkommende går der meget længere tid, inden man kan begynde at deltage i vagtarbejdet, fordi man mangler simpelthen noget ballast, teoretisk viden og praktisk erfaring, det hænger jo sammen, altså, hvis man ikke har haft det i hænderne, så har man jo ikke helt sikkert kunnet huske det'

Og

'og så en dag stiller de én et spørgsmål, som er meget basalt, så man tænker, hvorfor ved de ikke det, de har været her et år'

Dette viser dels en forståelse af læring som situeret, altså at teorien hænger uløseligt sammen med den kontekst, hvori den indgår⁵², samt en konsekvens af praksislæring som beskrevet af Schön, hvor den reflekterende praktiker, der har oplært den nyuddannede, måske ganske naturligt har undladt at videreformidle mange små detaljer, som er så intuitive, at de ikke italesættes i oplæringsprocessen.

I modsætning til de øvrige specialer giver specialet klinisk fysiologi og nuklearmedicin udtryk for at de nyuddannede bioanalytikere er bedre rustede teoretisk til arbejdet i afdelingen, end hvis man ansætter sygeplejersker eller bioanalytikere med den gamle monospesiale oftest klinisk biokemiske uddannelse, idet man ikke tidligere i dette speciale har kunnet ansætte personale med teoretisk viden inden for fagområdet.

Kollegerne oplever, at de nyuddannede bioanalytikere er gode til selv at opsøge viden, anvende analyseforskrifter, manualer, og i det hele taget gode til at lytte og tage imod den oplæring, der gives. Det angives, at de nyuddannede er meget villige og gode til samarbejde i teams.

Til gengæld opleves det ind imellem frustrerende for kolleger, at føle, at der investeres mange ressourcer i oplæring, uden at man ved, om den nyuddannede agter at blive i afdelingen. Dette udtrykkes således:

'det kan også nogle gange være en smule negativt, for det kan godt være sådan lidt, hvad er det så, jeg bruger min tid på her lidt, altså at lære dig op, hvis jeg ved, at de egentlig bare lige er her for at have det med på CV'et og så i øvrigt, så skal du videre ikke'

Denne frustration kan ses som en konflikt mellem det faktum, at en hel del oplæring er påkrævet inden den nyuddannede er fuldt funktionsdygtig, altså en investering af ressourcer fra ansættelsesstedets side, og den tendens som i stigende grad kan ses i samfundet, og som John Krejsler kalder 'kompetencenomader'⁵³. Disse kompetencenomader bevæger sig i en stadig skiften mellem, hvor der er behov for vedkommendes indsats, definerende sig ikke så meget ud fra en én gang erhvervet faglig anerkendelse (eksamensbeviset), men mere ud fra ad hoc erhvervede erfaringer og kompetencer.

For at lette oplæringsarbejdet beretter kollegerne om, at man ved ansættelse af nyuddannede helt klart sorterer ansøgere afhængigt af, hvor meget praktik-erfaring den nyuddannede har inden for netop det pågældende laboratoriespeciale, og endda også helst ansætter nyuddannede, man selv har været med til at uddanne i eget laboratorium.

Dette kan ses som tegn på kollegernes styrende, hvad jeg vil kalde, et 'lokalt vi'-rationale. Jeg mener, at man kan argumentere for et sådant rationale ud fra ovennævnte udtalte handlinger, hvor dette, at den nyuddannede har haft praktik i netop deres eget laboratorium, har en helt klart højere kulturel kapitalværdi end praktik i et tilsvarende andet laboratorium, og en langt

---

⁵² Lave, Jean & Wenger, Etienne (2003)

⁵³ Krejsler, John (2006) s.301

højere kapitalværdi end en hvilken som helst anden praktik. Som tidligere nævnt er der en overvejende positiv indstilling til generalistuddannelse, men når det kommer til konkrete handlinger, i form af ansættelse, er det det 'lokale vi'-rationale, der styrer.

Ligesom blandt de nyuddannede bioanalytikere udtaler kollegerne sig ikke særligt omfattende om de nyuddannedes læringsproces. Om oplæringsperiodens længde siges dog:

'jeg tror også at, det er problemet at de fleste har jo travlt, når man skal oplære nogen, man skal også tit selv lave sit arbejde, man kan ikke bare sige, mit arbejde står på 'stand by', og så bliver man jo frustreret, fordi de ikke kan lave det ordentligt, men hvis man have 100% den person til at lære dem op, så kunne vi nok korte det ned til 2 - 3 måneder, ...det er jo ikke effektiv indlæring'

Dette kan forstås i brødrene Dreyfus' læringsteoretiske univers, som at udviklingen gennem Dreyfus' fem kompetenceniveauer kan faciliteres meget af at kopiere den erfarnes 'regler', indtil eget erfaringsgrundlag kan danne baggrund for intuitiv handlen. Udtalelsen antyder, at den nyuddannede overlades til for meget 'trial and error', når eksperten er for distant.

Fejl har været et tilbagevendende emne i alle fire interview, altså både blandt kolleger og blandt nyuddannede. Nogle kolleger udtaler, at de nyuddannede ofte laver fejl, og at de samme fejl opstår gang på gang. Modsvarende udtaler de nyuddannede, at de godt nok laver fejl af og til, men at de og de studerende ofte også pålægges skyld for fejl begået af ældre kolleger, som har svært ved at indrømme fejl. De nyuddannede beretter om en åben kultur omkring fejlregistrering og læring af fejl, men udtalelserne tyder på, at dette New Public Management arbejdsredskab har sværere ved at inkorporeres blandt ældre medarbejdere end blandt yngre.

En anden alders- eller erfaringsafhængig relation berettes således:

'det er jo pipettering, almindelig håndtering af materialet, det er jo en masse ting, som man ikke kommer i tanker om, at man skal fortælle videre, så derfor så var det måske nemmere for mig, det er ikke så længe siden jeg er uddannet, i 96, så det var nemmere for mig at oplære hende, end det har været for min kollega, hun er 50, hun synes det var helt uoverskueligt'

Denne sætning illustrerer, hvad man ud fra Schöns teori kan anskue som, at den mere erfarne medarbejder har en masse viden-i-handling, som ikke er bevidst, og som derfor forekommer hende at være meget svært og uoverskueligt at italesætte i oplæringen af en ny kollega. Dette opleves ikke nær så vanskeligt for den mindre erfarne kollega, som godt kan huske, hvordan det var at være ny, og som derfor ikke i samme grad har handlingerne helt så intuitivt og ubevidst inkorporeret⁵⁴.

Ligesom de nyuddannede påpeger kollegerne, at de oplever, at der er stor forskel på, hvad uddannelsen til bioanalytiker lægger op til, og hvad hverdagen på laboratorierne indeholder af arbejdsopgaver. Der siges blandt andet:

'Men det er jo også, jeg sidder i hvert fald sådan lidt med den fornemmelse, at hvad er det, de har møntet der her uddannelse på, for det kan da absolut ikke være hospitalerne, og det er ligesom

der, hovedparten er ansat. Det virker som om uddannelsen er lavet til forskning, eller sådan et eller andet udenfor hospitalet, ikke til sådan et praktisk rutinelaboratorium'

Kollegerne lægger meget op til, at uddannelsen burde indeholde mere praktik, og mere sammenhæng mellem praktik og teori. Dette kan også ses som endnu et udslag af det 'lokale vi'-rationale, hvor den viden, der har kulturel kapitalværdi i kollegernes øjne, er den viden, der besiddes i praksis på laboratorierne, og som har tæt kobling til det praktiske arbejde.

Der sættes endda spørgsmålstegn ved om den oplevelse, de studerende får af laboratoriet i praktikperioderne, kan give et sandt billede af hverdagen som bioanalytiker, idet den studerende ofte gives mere tid til refleksion og fordybelse i og over analysearbejdet sammen med underviseren, mens kollegerne rundt omkring sørger for at klare alle de andre nødvendige procedurer, som hører med til dagligdagen.

Sammenfattende giver kollegerne udtryk for, at de langt hellere så den forrige uddannelse, som afskaffedes i 2001 ved indførelse af professionsbacheloruddannelsen, genindført, eller i alt fald mere vægt på praktik og mulighed for fordybelse i ét eller to specialer efter en generel orientering om alle 5 laboratoriespecialer. Der lægges stor vægt på, at de studerende, inden de træffer valg af specialisering, har fået et korrekt billede af, hvad alle specialer indeholder, så den studerende kan træffe et positivt valg ud fra indsigt og interesse. Lignende synspunkter udtryktes af de nyuddannede.

Relation til studieordningens mål for bioanalytikeruddannelsen

I spørgeskemaundersøgelsen har både de nyuddannede selv og kollegerne været bedt om at vurdere i hvilken grad de nyuddannede opfylder de overordnede mål fra studieordningen for bioanalytikeruddannelsen⁵⁵. Målene fungerer som overordnede mål, og bredes yderligere ud i resten af studieordningen samt i hver af de tre uddannelsesinstitutioners studieplan.

Målene lyder således:

- *Den færdiguddannede bioanalytiker kan planlægge, udføre, dokumentere og kritisk vurdere eksisterende laboratorimedicinske undersøgelser og analyser, herunder disses teknologiske, arbejdsmiljømæssige, profylaktiske, diagnostiske og behandlingsmæssige sammenhænge og relevans*
- *Den færdiguddannede bioanalytiker kan selvstændigt opsøge, tilegne sig og kritisk vurdere ny viden i relation til bioanalytikerprofessionen og tilgrænsende områder og anvende denne viden, dels i arbejdsmæssige sammenhænge, hvor der udføres forskning, dels til aktiv deltagelse i udvikling, implementering og evaluering af tidssvarende laboratorimedicinske undersøgelser og analyser*

---

⁵⁴ Schön, Donald (2001) s.53

⁵⁵ Studieordning – Bekendtgørelse nr.235 af 30.marts 2001 om bioanalytikeruddannelsen (2004) s.4

- *Den færdiguddannede bioanalytiker kan foretage kvalitetsvurdering og -sikring samt deltage i udvikling af vurderings- og sikringssystemer til styring af laboratorimedicinske undersøgelser og analysers kvalitet og validitet*
- *Den færdiguddannede bioanalytiker kan indgå i fagligt samarbejde med andre bioanalytikere og med andre med anden uddannelsesmæssig, sproglig og kulturel baggrund*
- *Den færdiguddannede bioanalytiker kan indgå aktivt i et demokratisk samfund, herunder bidrage konstruktivt til udvikling af bioanalytikerprofessionen samt sundhedssystemets opbygning og organisation*
- *Den færdiguddannede bioanalytiker kan udvise ansvarlighed og professionalisme samt forståelse af etiske problemstillinger dels i forhold til patienten og dennes pårørende i arbejdet omkring profylakse, diagnostik og behandling af sygdom, dels ved laboratorimedicinske forsøg, og dels i forhold til det tværfaglige samarbejde med øvrige sundhedsgrupper*
- *Den færdiguddannede bioanalytiker kan varetage egen faglig og personlig videreudvikling i takt med den teknologiske, videnskabelige og samfundsmæssige udvikling, ved at være bevidst om eget udviklingspotentiale*

Disse mål vurderes i gennemsnit af såvel nyuddannede som kolleger i 'rimeligt' til 'i høj grad' opfyldt på den opstillede femtrins-skala (i ringe grad – i nogen grad – rimeligt – i høj grad – i meget høj grad). Nyuddannede vurderer i de fleste mål lidt højere end kollegerne, dog således, at hvad angår 'fagligt samarbejde' og 'indgå aktivt i et demokratisk samfund osv.' vurderer kollegerne højere end de nyuddannede selv. Målene vedrørende 'planlægning, udførelse, dokumentation og kritisk vurdering' samt målet vedrørende 'kvalitetsvurdering og -sikring' vurderer kollegerne noget lavere altså samlet set mellem 'i nogen grad' og 'rimeligt'. Generelt er der blandt kollegerne i disse spørgsmål vedrørende mål fra studieordningen en meget stor spredning i vurderingerne, hvor alle fem kategorier benyttes, og samtidig er der mellem 14% og 31%, der for hvert spørgsmål ikke har kunnet vurdere målets opfyldelse hos den nyuddannede kollega.

På spørgsmålet om, i hvilken grad de vurderer, at målene fra studieordningen svarer til, hvad de synes, man har brug for af kompetencer i bestridelsen af jobbet som bioanalytiker, svarer både kolleger og nyuddannede, at det kun i knapt rimelig grad er tilfældet. Kommentarerne til disse spørgsmål tyder på, at de fleste opfatter målene som værende for høje og for videnskabelige, og dermed svære at koble til den almindelige dagligdag på laboratoriet. Nogle kolleger påpeger desuden i interviewene, at den praktiske erfaring er en forudsætning for at kunne kritisk vurdere og kvalitetssikre, og dermed ikke er kompetencer de nyuddannede har, men som de langsomt opnår gennem en hel del praktisk erfaring.

Samlet set svarer disse kvantitative vurderinger af mål fra studieordningen for de nyuddannede bioanalytikeres vedkommende nogenlunde med tendenserne i de to interviews med nyuddannede bioanalytikere, idet begge datasæt giver et samlet billede af, at de nyuddannede

føler sig kompetente til at bestride jobbet som bioanalytiker efter en vis mængde praktisk oplæring på stedet, som der altid vil være i større eller mindre omfang, når man starter på et nyt job. Dette stemmer da også med, at de for 83%’s vedkommende angiver, at de har brug for nogle få eller ingen kompetencer, de ikke har haft mulighed for at erhverve i løbet af uddannelsen. Dette hænger således også godt sammen med det ’globale jeg’-rationale, som synes at kunne fremanalyseres gennem de to fokusgruppeinterview med nyuddannede bioanalytikere.

Anderledes ser det ud, når man ser på datasættene fra kolleger til de nyuddannede bioanalytikere. Her tegner spørgeskemaundersøgelsens to halvdele lidt divergerende billeder, idet første del, som behandlet i afsnittet ’Spørgeskemaundersøgelsens kvantitative data’, giver indtryk af, at kollegerne vurderer de nyuddannede bedre end de nyuddannede selv gør, hvorimod det modsatte er tilfældet, hvor det drejer sig om de fleste af målene fra studieordningen. Endelig har der i fokusgruppeinterviewene været stærkt fokus på de nyuddannedes manglende praktiske kompetencer med deraf følgende lange oplæringstid. Samlet set mener jeg, at disse iagttagelser kan siges at støtte det fremanalyserede ’lokale vi’-rationale, som kollegerne synes at handle ud fra. Dette kan forstås således, at da målene angivet i studieordningen er meget overordnede mål, og dermed fremtræder som noget abstrakte i forhold til den meget konkrete lokale arbejdsfunktion, som kollegerne ser den nyuddannede udfolde sine kompetencer i, vurderer de, udfra den nyuddannedes manglende konkrete praktiske færdigheder, den nyuddannede, som værende i mindre grad i stand til at opfylde målene i studieordningen, end de nyuddannede selv gør.

Sammenlignes resultater fra kollegernes vurdering af nyuddannede bioanalytikeres kompetencer med de resultater, som fremkom i aftagerundersøgelsen foretaget af Bioanalytikeruddannelsen København⁵⁶ ses, at ledernes opfattelse svarer overvejende til kollegernes opfattelse, idet det i aftagerundersøgelsen konkluderes, at det samlede billede er overvejende tilfredshed, hvilket svarer til denne undersøgelses første del af spørgeskemaundersøgelsen. I aftagerundersøgelsen opfattes de nyuddannedes praktiske kompetencer som dårlige, hvilket også svarer til, hvad kollegerne i denne undersøgelse påpeger i såvel anden del af spørgeskemaundersøgelse som i interviewene.

Konstruktion af det bioanalytiske felt

I dette afsnit vil jeg, ud fra den indsamlede empiri og analysen af det, opsummerende forsøge at konstruere det bioanalytiske felt, som det tager sig ud set fra nyuddannede bioanalytikere og deres nærmeste kollegers perspektiv. Gennem en Bourdieusk feltanalytisk ramme, hvor

---

⁵⁶ Sachs, Therese (2006)

formålet er, at 'synliggøre de historisk konkrete sociale mekanismer og fremanalysere de magtrelationer (kapitalforskelle), der giver dem gyldighed (legitimitet)⁵⁷, her i det bioanalytiske felt, vil jeg med udgangspunkt i den konstruerede model af det bioanalytiske felt i Figur 2 s.15 analysere mig frem til en forståelse af professionsbachelorernes indtræden i de sundhedsfaglige laboratoriers dagligdag.

I dette projekt har hovedvægten i det empiriske materiale været på nyuddannede bioanalytikeres og deres kollegers italesættelser vedrørende de nyuddannede bioanalytikeres gennem uddannelsen opnåede kompetencer, som de kan ses i anvendelse i løbet af de første år efter uddannelsens afslutning. Denne italesættelse kan opfattes som værende tegn på bestemte orienteringer hos de to grupper af bioanalytikere, mere end de er vidne om, hvordan de nyuddannede bioanalytikeres kompetencer rent faktisk er.

De nyuddannede har, som jeg ser det, en selvforståelse af at være medarbejdere, som er kompetente, teoretisk fagligt velfunderede, ansvarlige såvel fagligt, som socialt i forhold til kollegerne. De opfatter, at hvad de mangler af specifikke praktiske færdigheder, er blot et spørgsmål om en kortere eller længere praktisk oplæring. De orienterer sig mod at have og bevare valgmuligheder såvel i jobbet som mellem jobs i forskellige laboratoriespecialer, ud af faget (videreuddannelse) og med faget internationalt. De lægger vægt på at kunne træffe velinformerede valg, herunder også i løbet af uddannelsen.

De synes ud fra ovennævnte tendenser, at handle ud fra et rationale, som jeg vælger at kalde et 'globalt jeg'-rationale.

Heroverfor står kollegerne, som bestemt må betragtes som en heterogen gruppe, men hvor der alligevel kan identificeres nogle mere eller mindre fælles karakteristika. Kollegerne opfatter de nyuddannede bioanalytikere som teoretisk temmelig bredt vidende, men med sporadisk store mangler i det specifikke teoretiske fundament for det enkelte speciale og med generel mangel på praktiske færdigheder. Der udtrykkes varierende forståelse for, at man i løbet af uddannelsen naturligvis ikke kan opnå specialistviden og praktisk erfaring i alle fem aktuelt definerede laboratoriespecialer samt en hel del nyere arbejdsområder. Det spores dog alligevel udtalt, at det ville være hensigtsmæssigt, hvis de nyuddannede havde dybere viden i lige netop det speciale, hver især arbejder i.

Kollegerne gør generelt meget ud af at udtrykke sig positivt om aktuelle nyuddannede kollegers personlige kompetencer, at de er motiverede, læringsvillige og meget samarbejdsvillige, men at uddannelsen kun i rimelig grad kvalificerer dem til jobbet.

Kollegerne orienterer sig i deres opfattelse af de nyuddannede mod det nære, det enkelte laboratorium, dette at få hverdagen her og nu til at fungere, og ser for eksempel en investeret oplæring af en nyuddannet som værende tabt, hvis vedkommende forlader dette laboratorium,

---

⁵⁷ Mathiesen, Anders & H.Højberg (2004) s.248

men fortsætter i et andet. Jeg mener derfor at kunne spore, hvad jeg vælger at kalde, et 'lokalt vi'-rationale i kollegernes måde at opfatte deres nyuddannede bioanalytikerkolleger på. Man kan ud fra materialet blandt andet opstille følgende dikotomier mellem de nyuddannede bioanalytikere og kollegernes habitus og opfattelser af de nyuddannedes kompetencer:

Nyuddannede bioanalytikere	><	Kolleger
Vi kan og vi ved en masse, Vi skal bare lige have noget helt konkret oplæring	><	I ved en masse, men det er bare ikke lige det, der skal bruges, og I mangler basale praktiske færdigheder
Vi vil have valgmuligheder i alle henseender. Her og nu og i fremtiden	><	Vi fokuserer mest på vores lokale laboratorium, og at få hverdagen til at fungere
Vi er udfarende Vi søger udfordringer og vi tager ansvar	><	Vi indtager mor-rollen og opfatter jer ind imellem som teen-age-børn, som vi skal 'redde kastanier ud af ilden' for
Vi mener at alle indimellem laver fejl	><	De nyuddannede laver mange fejl
Det 'globale jeg' – rationale er styrende	><	Det 'lokale vi' – rationale er styrende

Baggrunden for disse dikotomier skal ifølge Bourdieu findes i de to bioanalytikergrupperes indlejrede habitus, som grundlæggende er opbygget dels gennem opvækst og skolegang og dels gennem uddannelsesforløb, men som også påvirkes og ændres livet igennem. Opvækst og sociale tilhørsforhold har ikke været inddraget i denne undersøgelse, men det må antages, at også dette spiller en rolle, ikke mindst i kollegagruppen, da der her er tale om en alders- og erfaringsmæssigt bredt favnende gruppe. Den uddannelsesmæssige baggrund, som jo er et afledt fokus i denne undersøgelse, er forskellig dels for de to grupper imellem, og dels indenfor kollegagruppen, idet der i kollegagruppen både er bioanalytikere med de gamle specialistuddannelser, og bioanalytikere med den første generalistuddannelse fra 1996, hvor der indgik længere praktikperioder og kortere skoleperioder sammenlignet med den nuværende professionsbacheloruddannelse.

Disse forskellige uddannelsesmæssige baggrunde afføder via den symbolske vold, som enhver pædagogiske handling vil indeholde⁵⁸, ud over det rent faglige indhold, forskellig habituel aflejring i de respektive studerende. I kraft af det stærkt øgede fokus i uddannelsesbekendtgørelse og studieordning for professionsbacheloruddannelsen på videnskabelighed og forskningstilknytning, som det også fremgår af uddannelsens mål, giver denne uddannelse i brede kredse både internt i det bioanalytiske felt og eksternt en noget større kulturel kapital, i form af mere teoretisk funderet faglig viden, end de tidligere uddannelsesordninger. Dermed kan bioanalytikere med uddannelse fra de tidligere uddannelsesordninger føle sig truet og måske devalueret i forhold til professionsbachelorerne. Dette kan således give anledning til kampe internt i det bioanalytiske felt om, hvilken værdi og dermed kapitalværdi de forskellige kompetenceformer skal have. Denne kamp afspejles klart i de 4 interviews, idet begge grupper af interviewpersoner refererer til, hvad den anden gruppe mener, hvilket tyder på, at der på laboratorierne foregår en løbende debat om, hvad det er vigtigt at kunne. Da de mere erfarne kolleger, i kraft af netop deres erfaring, i de nyuddannede bioanalytikeres øjne vil være i besiddelse af en større kapitalmængde end dem selv, vil de erfarne kolleger ikke kunne undgå at udøve symbolsk vold overfor de nyuddannede, og dermed præge de nyuddannede i forhold til vurdering af kompetenceformernes kapitalværdi. Denne afsmittende vurdering af de praktiske kompetencer synes at kunne spores i interviewudtalelserne fra de nyuddannede bioanalytikere.

Ledelsen, i form af ledende bioanalytikere, læger og chefbioanalytikere, samt undervisergruppen vil naturligt internt i laboratorierne ligeledes være medbestemmende for, hvilke kompetenceformer, der får højest kapitalværdi i det bioanalytiske felt. Ledelsens mening vil tælle med større kraft end de menige medarbejders i kraft af ledelsens større samlede kulturelle kapital.

Bioanalytikernes fagforening dbio har gennem mange år arbejdet aktivt i den politiske kamp for at skabe større anerkendelse til bioanalytikerfaget. I denne kamp har man set det som et ubetinget gode, at uddannelsen har opnået professionsbachelorstatus, og at de færdiguddannede bioanalytikere kan opnå autorisation. Dbios rolle udspiller sig såvel internt i laboratorierne som eksternt. Internt, fordi dbio forhandler løn- og arbejdsvilkår for bioanalytikere i alle positioner, men i høj grad også som strategi- og diskursskabende i bioanalytikerfaget, og dermed er dbio ligeledes med til at kæmpe om kompetenceformernes kapitalværdi det bioanalytiske felt. På den laboratorieeksterne front er dbio medspiller i forhold til den politiske diskurs om faget og professionen. Katrin Hjort⁵⁹ problematiserer imidlertid den rolle, som danske sundhedsfaglige organisationer har indtaget i hele New Public Management-æraen,

---

⁵⁸ Bourdieu, Pierre; Passeron, Jean-Claude (2006) s. 25

⁵⁹ Hjort, Katrin (2006)

som den har udspillet sig siden midten af 80'erne, idet hun påpeger, at disse semi-professioner og deres fagforeninger aktivt har været medspillere i den recentraliseringsproces, som resultatstyrings- og evalueringsprocedurerne i den offentlige sektor, er et resultat af. Dermed mener hun, at man selv har været aktivt med til at 'sælge ud' af sin professionalisme og autonomi. Modsat påpeger hun også, at de sundhedsfaglige organisationer måske ved at være aktive medspillere, kan have forstærket deres rolle, i stedet for at ville være blevet marginaliseret yderligere.

De tre CVU'er, som udbyder bionalytikeruddannelse spiller også en væsentlig rolle. Først og fremmest vil CVU'ernes forvaltning af uddannelsen og iscenesættelse af bioanalytikerfaget via symbolsk vold have stor indflydelse på de færdiguddannede bioanalytikeres professionshabitus og selvforståelse, og dermed får CVU'erne indflydelse internt i laboratorierne, men deres indflydelse går også eksternt via påvirkning af den politiske diskurs. CVU'ernes interesse er ikke ofte i overensstemmelse med de øvrige aktører i det bioanalytiske felt, idet CVU'erne som uddannelsesinstitution i et markedsorienteret uddannelsesfelt har tendens til at orientere sig i forhold til markedsøkonomiske kræfter⁶⁰.

Fra politisk og centraladministrativ side har der gennem de sidste mange år via New Public Management været meget varierende påvirkninger på det bioanalytiske felt, såvel som på sundhedsvæsenet og hele den øvrige offentlige sektor. Den påvirkning, som disse politiske og administrative tiltag har på hverdagen i laboratorierne og aktørerne i det, kan i nogen grad spores i interviewene, idet for eksempel kollegerne udtaler, at de uden at protestere bare løber stærkere og stærkere som konsekvens af effektiviseringer og besparelser, men at de håber, at de nyuddannede vil protestere. Ligeledes kan den høje grad af tilslutning til generalistuddannelse ses som et udslag af internalisering af tidens tendenser selv i de ældre kolleger, som ellers er habituerede i en anden uddannelseskontekst.

Som en sidste aktørgruppe i det bioanalytiske felt kan ses brugerne af sundhedsvæsenet, nemlig befolkningen som helhed, ofte repræsenteret via forskellige interesseorganisationer eller medierne, som formidler eller bringer 'historier' frem i den offentlige diskurs. Der er generelt ikke den store bevågenhed omkring det bioanalytiske arbejde, men debatten om blandt andet nyuddannede sygeplejerskers praktiske kompetencer har igen forskubbet kompetenceformernes kapitalværdi, og dermed givet anledning til politisk opmærksomhed på de mellemlange videregående sundhedsuddannelser, således at en ny uddannelsesreform snart vedtages.

---

⁶⁰ Mathiesen, Anders (2000) s.199ff

Perspektivering

Kampen mellem hvilke kompetenceformer, der i en Bourdieusk terminologi skal give størst kulturel kapitalværdi, og dermed nyde størst fremme i uddannelsen af bioanalytikere og andre sundhedsprofessionelle ser ud til at ville forsætte i den nærmeste fremtid, idet sundhedsuddannelserne igen skal revideres. Kollegernes og de nyuddannedes bøn var samstemmende og helt klart at få ro på uddannelsesområdet, at få mere praktik, at få et tidligt kendskab til samtlige laboratoriespecialer samt måske at få mulighed for noget mere dybdegående kendskab til nogle få specialer. Om disse ønsker kan opfyldes ved den kommende uddannelsesreform vil fremtiden vise, men der vil absolut være behov for undersøgelser i stil med denne også ved den kommende uddannelse, ligesom det vil være interessant at forske i de nuværende professionsbachelorers kompetenceudvikling i løbet af de kommende år som bioanalytikere, idet de på nuværende tidspunkt med ét til to års erfaringer endnu ikke har haft muligheder for at udfolde alle deres potentielle kompetencer.

Efterskrift

Jeg vil gerne her benytte lejligheden til at rette en stor tak til de bioanalytikere, der brugte tid og kræfter på at deltage i denne undersøgelse. Uden jeres indsats og velvilje var det ikke lykkedes mig, at indsamle empiri til denne opgave.

Tusind tak til ledende bioanalytikere på de involverede laboratorier for lån af lokaler, lån af personale samt samarbejde omkring kontakt til de nyuddannede bioanalytikere.

Tusind tak til mine kolleger i klinisk immunologisk afdeling i Nykøbing F., som i 2 år har levet med min til tider lidt distante arbejdsindsats.

Også tusind gange tak til min familie, der også tålmodigt har levet med min reducerede indsats gennem 2 år.

Tak til mine vejledere i alle 4 semestre for gode, indholdsrige og konstruktive debatter, og sidst men ikke mindst tusind tak til Tine og mine dejlige studiekammerater for et altid inspirerende, utroligt lærerigt, til tider frustrerende men altid nærværende og intenst samarbejde i de sidste 2 år.

Artikel til fagbladet Danske bioanalytikere

Fagbladet 'Danske bioanalytikere' udgives af fagforeningen 'Danske bioanalytikere' forkortet dbio. Fagbladet er det eneste fagblad i Danmark som henvender sig til bioanalytikere, og er således både fagforeningens talerør til medlemmerne og medlemmernes talerør til fagforeningen og hinanden. Bladet udkommer på månedsbasis og læses af et bredt udsnit af bioanalytikere fra studerende til chefbioanalytikere og fra bioanalytikere ansat i sygehuslaboratorier til lægepraksisbioanalytikere, bioanalytikere i andre typer private eller statslige laboratorier samt i forskningsstillinger. Indholdet i fagbladet er en fast lederartikel, andre artikler dels af orienterende art, hvor der for eksempel refereres fra kongres for ledende bioanalytikere eller andre afholdte aktiviteter, dels artikler af faglig karakter for eksempel om implementering af en ny metode, et forskningsprojekt eller andet, men ikke egentligt videnskabelige artikler. Herudover indeholder bladet annoncer for dels faglige aktiviteter i de forskellige regioner, dels jobannoncer og dels annoncer for forskellige faglige materialer og apparater.

Nyuddannede professionsbachelorer mangler praktiske kompetencer

- Ny undersøgelse af hvordan nyuddannedes kompetencer opfattes af dem selv og af deres kolleger

Undersøgelsen viser at nyuddannede professionsbachelorer i medicinsk laboratorietechnologi og deres kolleger ikke oplever de nyuddannedes kompetencer ens. Der afdækkes opfattelser hos de nyuddannede og hos kollegerne samtidig med at undersøgelsen også forsøger at afdække bagvedliggende handlingsdispositioner.

Undersøgelsens baggrund

Uddannelsen til professionsbachelor i medicinsk laboratorietechnologi startede i september 2001, hvilket vil sige, at de første

Denne artikel er skrevet i forbindelse med mit afsluttende masterprojekt i uddannelsen Master i Professionsudvikling på Københavns Universitet. Min baggrund er en stilling som underviser i klinisk immunologisk afdeling i Nykøbing F. samt som uddannelseskoordinator i Region Sjælland, Sygehus Syd.

professionsbachelorer var færdiguddannede i januar 2005. Det er nu mere end 2 år siden, så jeg mener, at en undersøgelse af hvordan de nyuddannede professionsbachelorer kan fungere i hverdagen på de forskellige laboratorier kan være interessant.

Undersøgelsens design

Undersøgelsen er foregået dels via spørgeskema med både en kvantitativ og en

Et fokusgruppeinterview er et fælles interview med en gruppe mennesker, som har en særlig viden om inden for et bestemt område

kvalitativ del og dels via fokusgruppeinterview .

Fordelen ved fokusgruppeinterview frem for interview af enkeltpersoner er, at de interviewede i gruppen kan både inspirere hinanden, men også fungere som en slags kontrol, idet divergerende meninger om

en sag vil være tydelig i debatten.

Hvem har kunnet deltage?

Jeg har valgt at koncentrere undersøgelsen om nyuddannede fra de 2 første årgange, altså uddannede i 2005 og 2006 og ansat i Øst-Danmark.

For at komme i kontakt med bioanalytikere fra de to årgange, har jeg sendt opslag om undersøgelsen til 50 laboratorier på Sjælland og Lolland/Falster, hvilket svarer til alle større og mellemstore laboratorier i de fem laboratoriespecialer.

De nyuddannede bioanalytikere blev bedt om, at finde hver en kollega, som de have arbejdet sammen med, og som var villig til at deltage i undersøgelsen.

Der er på de 2 årgange uddannet i alt ca. 170 bioanalytikere på CVU-Øresund, hvilket må anses at være nogenlunde det maximale deltagerantal.

Sikkert ikke alle arbejder i faget, og nogle vil arbejde på forskningslaboratorier eller andre specialiserede laboratorier, som ikke har modtaget opslag om undersøgelsen.

Hvem deltog så?

Efter adskillige mails og telefonopkald til mange

Deltagere i spørgeskemaundersøgelsen: 30 nyuddannede 29 kolleger I fokusgruppeinterview: 6 + 4 nyuddannede 4 + 4 kolleger
--

laboratorier lykkedes det at samle 37 tilkendegivelser om deltagelse af både en nyuddannet bioanalytiker og en kollega. Disse 74 personer fik tilsendt spørgeskema med frankeret svarkuvert og en svarfrist på ca. 10 dage.

Af de udsendte spørgeskemaer har 30 nyuddannede bioanalytikere og 29 kolleger besvaret spørgeskemaerne.

Denne meget lave deltagelsesinteresse kan have mange årsager, men det er ikke forsøgt at afklare disse årsager.

Deltagere i fokusgrupper

I spørgeskemaet er alle blevet spurgt om de ville deltage i fokusgruppeinterview. Dette har 56% af de nyuddannede og 31% af kollegerne accepteret.

Ud fra disse tilkendegivelser er der afholdt 2 fokusgruppeinterview med nyuddannede

bioanalytikere med henholdsvis 6 og 4 deltagere i hvert og 2 interview med kolleger, hvor der var 4 deltagere i hvert.

Interviewene er afholdt dels på et større Københavnsk hospital og dels på et mellemstort hospital uden for København.

De deltagende kolleger har haft meget forskellig anciennitet helt fra under 5år til langt over 20 års arbejde som bioanalytiker, men alle en uddannelse fra før professionsbacheloruddannelsen .

Teoretisk univers I

undersøgelsen er overvejende anvendt den franske sociolog Pierre Bourdieus praksisteoretiske begreber felt, kapital, habitus og symbolsk vold for at forstå de faktorer, der har indflydelse på det bioanalytiske felt.

Der er tale om dels aktører internt i laboratorierne dels aktører uden for laboratorierne, men som har en interesse og dermed med større eller mindre magt øver indflydelse på arbejdet i laboratorierne, og som dermed er en del af det bioanalytiske felt.

For også i undersøgelsen at

kunne forstå de læringsmæssige sider af interviewpersonernes udtalelser, er inddraget Brødrene Dreyfus' teori om færdighedslæring, Schöns teori og den reflekterende praktiker og Lave & Wengers teori om situeret læring.

Vigtigste kvantitative resultater

Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen viser at de nyuddannede oplever at kollegerne har lavere forventninger til dem, end kollegerne selv angiver. Til gengæld mener de nyuddannede så også, at de i højere grad opfylder kollegernes forventninger, end kollegerne synes. ..Kollegerne angiver direkte spurgt i hvilken grad de vurderer om de nyuddannede gennem uddannelsen er kvalificerede til jobbet, at de i rimeligt til høj grad er kvalificerede. De nyuddannede selv vurderer dette lidt lavere.

Kollegernes vurdering her er lidt afvigende fra vurderingerne i forhold til studieordningens mål i forhold til interviewene.

Både kolleger og nyuddannede er enige om, at

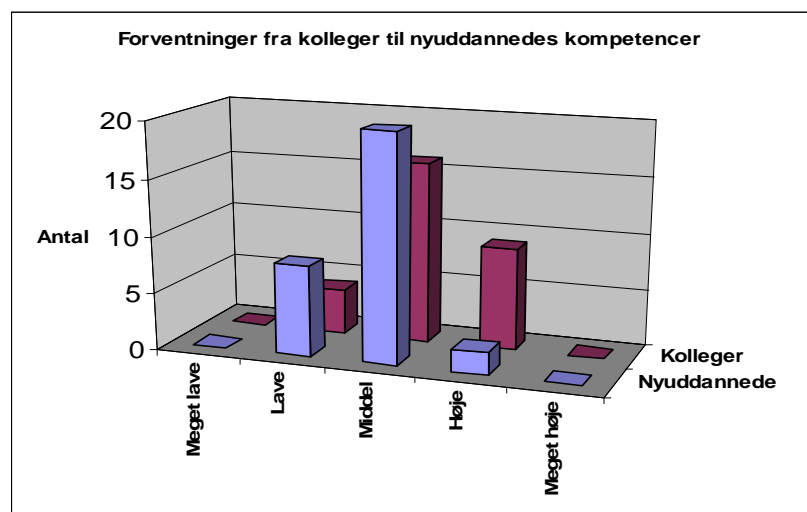
Bourdieu's begreber

Felt: et felt er et socialt rum (i modsætning til et fysisk rum), hvori der udspiller sig kampe mellem forskellige aktører (modstridende positioner) om retten til at bestemme, herunder hvilke holdninger, der skal have størst kapitalværdi.

Kapital: kapital er et udtryk for den værdimængde den enkelte aktør eller aktørgruppe i feltet har, og dermed også med hvilken vægt denne aktør kan gøre sin magt gældende i feltet. Der kan være tale om økonomisk kapital, social kapital og kulturel kapital. Den kulturelle kapital indeholder blandt meget andet aktørens uddannelsesmæssige baggrund

Habitus: habitus er et udtryk for den handledisposition som grupper af aktører har. Habitus afhænger af de påvirkninger man udsættes for i løbet af opvækst, skolegang, uddannelse og øvrige sociale sammenhænge man indgår i. habitus er altså ikke stationært, men tilrettes livet igennem.

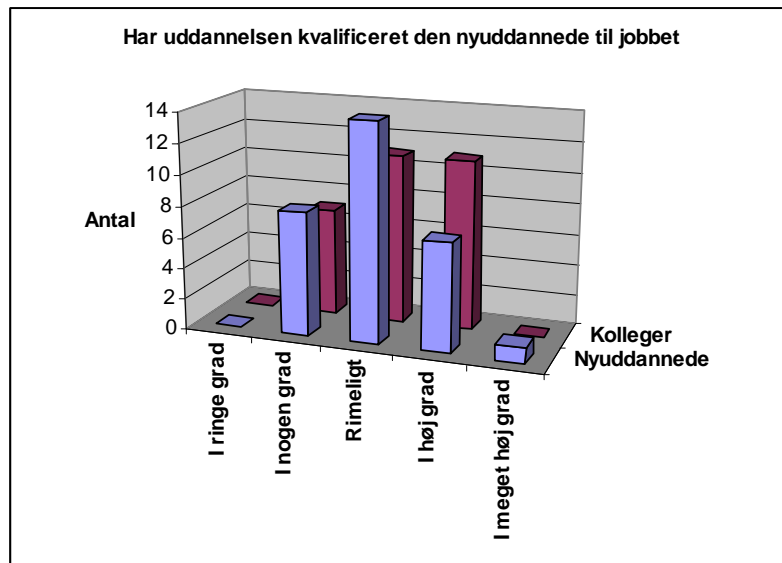
Symbolisk vold: symbolsk vold er et udtryk for den påvirkning, som legitimt foregår 'bag ryggen' på nogen. Symbolsk vold forudsætter et asymmetrisk magtforhold. F.eks. vil enhver pædagogisk handling være en symbolsk voldelig handling, idet der altid vil være andre hensigter, bevidst eller ubevidst, end formidling af det rent faglige indhold.

de nyuddannede kan tilføre kollegerne viden, overvejende viden om de andre specialer, samt fra deres fordybelse i et særligt område i forbindelse med bachelorprojekt.

Der er dog ikke helt enighed om, i hvilken grad kollegerne lytter, idet kollegerne helt klart mener, at de lytter i højere grad end de nyuddannede oplever det.

Både kolleger og nyuddannede har været bedt om at vurdere de nyuddannedes kompetencer i forhold til målene fra studieplanen.

Her ses at kolleger for de fleste mål vurderer de nyuddannede til i mindre grad at opfylde målene end de nyuddannede selv vurderer.

Dog vurderer kollegerne de nyuddannede højere end de selv gør, hvad angår samarbejde og indgå i demokratisk samfund og konstruktiv udvikling.

Mål fra studieordningen

I ringe grad (1), I nogen grad (2), Rimeligt (3)
I høj grad (4) og I meget høj grad (5)

	Nyuddannede Samlet score	Kolleger Samlet score
Planlægge, udføre, dokumentere og kritisk vurdere osv.	3,30	2,42
Opsøge, tilegne sig og kritisk vurdere ny viden osv.	3,47	3,00
Foretage kvalitetsvurdering og -sikring osv.	3,20	2,80
Indgå i fagligt samarbejde osv.	3,90	3,93
Deltage i demokratisk samfund, og bidrage til udvikling osv.	3,17	3,70
Udvide ansvarlighed og professionalisme osv.	3,97	3,38
Varetage egen faglig og personlig udvikling osv.	3,80	3,52

Studieordningen, hvor den fulde tekst for målene kan ses, kan findes på Bioanalytikeruddannelsernes hjemmesider.

www.bio.cvuoeresund.dk, www.biolyt.dk el. www.cvusyd.dk

Vigtigste kvalitative resultater - nyuddannede

De nyuddannede bioanalytikere, der har været interviewet i fokusgrupperne

udtrykker, at de har haft en relativt uproblematiske start.

De mangler godt nok en masse praktiske konkrete færdigheder, men det er efter deres opfattelse 'bare' et

spørgsmål om, at komme igennem en oplæringsproces.

Mange oplever tryghed og tilfredsstillelse ved at lære ét område ad gangen, så man kan få rutine i det, og kan

fungere selvstændigt i det område, andre oplever et fast tilrettelagt oplæringsprogram, som begrænsende for deres udfoldelsesmuligheder.

Langt de fleste af de nyuddannede, både i spørgeskemaundersøgelsen og i interviewene, har været i praktik og evt. også lavet bachelorprojekt i det speciale, hvor de er ansat. Hele 43% har været i praktik i løbet af uddannelsen i lige netop den afdeling, hvor de nu er ansat.

De interviewede lægger da også stor vægt på betydningen af praktikken, i forhold til deres oplæringstid og deres følelse af at kunne fungere.

De nyuddannede udtrykker en vilje til at påtage sig ansvar ud over det almindelige rutinearbejde, og nogle har endda allerede inden for 2 år opnået at blive ressourceperson på nogle analyser.

Vigtigste kvalitative resultater - kolleger

Kollegerne var på trods af 2 meget forskellige interviews enige om at de nyuddannede mangler mange ofte basale praktiske færdigheder, og i et vist omfang også meget teori hørende til de enkelte specialer.

Kollegerne udtrykker frustration over at skulle bruge mange ressourcer på oplæring, hvis den nyuddannede ikke har til hensigt at blive i afdelingen i lang tid.

Fejl i laboratorieprocedurer har været et tilbagevendende emne i alle 4 interviews. Kollegerne fornemmer, at de nyuddannede laver mange fejl, fordi de ikke rigtigt forstår formålet med processerne.

De nyuddannede hævder, at de får skyld for fejl begået af andre, men vedgår at de selvfølgelig laver fejl ind imellem. Alle beretter dog om åbenhed i fejlrapportering og læring af fejl fra laboratoriumsledelsernes side.

Konstruktion af det bioanalytiske felt

Ifølge Bourdieus teori går feltanalysen ud på at afdække hvilke modstridende positioner (aktører), der i et givet felt kæmper om magten i feltet, med hvilken magt de kæmper (kapitalværdi) og ud fra hvilke rationaler de handler.

I denne feltanalyse, har jeg koncentreret mig primært om nyuddannede bioanalytikere og deres nærmeste kolleger, men jeg har også i selve projektrapporten kommet ind

på andre vigtige aktører i feltet.

Det drejer sig blandt andre om politiske og administrative organer i EU, nationalt og regionalt, såvel som sygehus- og FBE-ledelser, andre personalegrupper i og uden for laboratorierne, dbio, bioanalytikeruddannelsesinstitutionerne samt befolkning, medier og interesseorganisationer.

Ud fra empirien synes jeg at kunne påvise at de nyuddannede bioanalytikere handler ud fra et rationale, som jeg har valgt at kalde et 'globalt jeg'-rationale, hvorimod kolleger handler ud fra et 'lokalt vi'-rationale.

Kollegernes højere kulturelle kapital (stor erfaring) gør, at deres holdninger dominerer i laboratoriet, og præger således også de nyuddannedes udtalelser (symbolisk vold).

Læs mere om denne undersøgelse i selve masterprojektrapporten.

Masterprojektrapporten + bilag kan rekvireres på sro@cnf.stam.dk

Litteraturliste

Litteratur anvendt i opgaven:	Antal normal-sider af 2000 tegn:
Bekendtgørelse om anvendelse af åbne radioaktive kilder på sygehuse, laboratorier mv.. BEK nr. 954 af 23/10/2000.	
Bekendtgørelse om bioanalytikeruddannelsen. BEK nr. 235 af 30/03/2001.	
Bekendtgørelse om kvalitets- og sikkerhedskrav til blodbankvirksomhed. BEK nr. 1230 af 08/12/2005.	
Bekendtgørelse om uddannelse til professionsbachelor. BEK nr. 113 af 19/02/2001.	
Bourdieu, Pierre (1997): <i>Af praktiske grunde. Omkring teorien om menneskelig handlen</i> . København. Hans Reitzels Forlag.	220
Bourdieu, Pierre; Passeron, Jean-Claude (2006): <i>Reproduktionen. Bidrag til en teori om undervisningssystemet</i> . København. Hans Reitzels Forlag.	250
Bourdieu, Pierre; Wacquant, Lois (1996): <i>Refleksiv Sociologi: Mål og midler</i> . København. Hans Reitzels Forlag.	
Dahl, Hanne Marlene; Eriksen, Tine Rask (2005): <i>Dilemmas of Care in the Nordic Welfare State</i> . Introduktion s.1-9. London. Forlaget Ashgate.	9
Dahler-Larsen, Peter (2003): <i>Selvevalueringens hvide sejl</i> . Kap. 10 Spørgeskemadesign + Kap.11 Fokusgrupper. Odense. Syddansk Univesitetsforlag.	20
Dreyfus, Hubert; Dreyfus, Stuart (1999): Mesterlære og eksperters læring In: Nielsen, Klaus; Kvale, Steinar (Red.): <i>Mesterlære. Læring som social praksis</i> . København. Hans Reitzels Forlag.	20
Eriksen, Tine Rask (1996): <i>Livet med kræft</i> . s.49-55. København. Munksgaard.	7
Giddens, Anthony (1991, 2006): <i>Modernitet og selvidentitet</i> . s.49-170. København. Hans Reitzels Forlag.	120
Hjort, Katrin (2001): <i>Moderniseringen af den offentlige sektor</i> . Roskilde. Roskilde Universitetsforlag.	
Hjort, Katrin (2006): Diskursen om kompetenceudvikling In: <i>Nordisk Pedagogik</i> , Vol.26, pp.333-345	9
Kommunernes Landsforening (1999): <i>Spørgeskemaundersøgelser – Gør det selv på PC</i> . København. Kommunernes Landsforenings Forlag.	
Krejsler, John (2006): Professionel eller kompetencenomade. Hvordan tales meningsfyldt om professionel udvikling? <i>Nordisk Pedagogik</i> , Vol.26, pp.298-308	9
Lave, Jean & Wenger, Etienne (2003): <i>Situeret læring og andre tekster</i> . København. Hans Reitzels Forlag.	

Lov om bioanalytikere. LOV nr. 256 af 08/05/2002

Lov om mellemlange videregående uddannelser. LOV nr. 481 af 31/05/2000

Mathiesen, Anders (2000): *Uddannelsernes sociologi*. Århus. Dansk Pædagogisk Forum.

Mathiesen, Anders & H.Højberg (2004): Sociologiske feltanalyser – om at anvende Bourdieus feltbegreb i historisk konkrete analyser. In: I.L. Fuglsang og P.B.Olsen (red.) *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne*. Roskilde. Roskilde Universitetsforlag

Parsons, Talcot (1968): Professions. In: *The International Encyclopedia of the Social Sciences*. New York: The Macmillan Company, vol.11, pp. 536-547.

Rosendahl, Solveig (2005): *Feltanalyse af reformer i bioanalytikeruddannelsen*. Master i Professionsudvikling. 1.semesteropgave. Københavns Universitet.

Rosendahl, Solveig (2007): *Nyuddannede bioanalytikeres oplevelse af praksis – interviewundersøgelse med 4 nyuddannede professionsbachelorer i medicinsk laboratorietechnologi*. Master i Professionsudvikling. 3.semesteropgave. Københavns Universitet.

Sachs, Therese (2006): *Aftagerundersøgelse. Ledende bioanalytikeres vurdering af professionsbachelorernes kompetenceprofil*. København. CVU-Øresund, Bioanalytikeruddannelsen
Kan downloades på: <http://bio.cvuoesund.dk> under Statistikker og analyser.

Schön, Donald (2001): *Den reflekterende praktiker. Hvordan professionelle tænker, når de arbejder*. Århus. Forlaget Klim. 300

Studieordning – Bekendtgørelse nr.235 af 30.marts 2001 om bioanalytikeruddannelsen (2004). København. Bioanalytikeruddannelsen København, CVU-Øresund, Bioanalytikeruddannelsen Århus, JCVU, CVU-Syd Bioanalytikeruddannelsen.

Litteraturopgivelser i øvrigt::

**Antal
normal-sider
af 2000 tegn:**

Borgnakke, Karen (1996): *Pædagogisk feltforskning og procesanalytisk kortlægning – en forskningsberetning*. s.7-51 + s.215-233. København. Danmarks universitetsforlag. 60

Nielsen, Klaus; Kvale, Steinar (Red.)(1999): *Mesterlære. Læring som social praksis*. s.7-100 + s.197-260 160

Stier, Jonas (2003): *Identitet*. Del II: Identitetens anatomi. s.43-95. Lund. Studentlitteratur. 50

I alt: 1234